

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1912.

Första kammaren.

Nr 16.

Onsdagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Herr statsrådet *Berg* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ersättning för kyrkotionden från Skaftö annexförsamling;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter tvätterskan Emilia Andrietta Lindberg från Sala;

3:o) med förslag till förordning angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelsrika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse; samt

4:o) angående pension åt skrifbiträdet hos länsstyrelsen i Malmö Hilda Gustafva Ryberg.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den af herr *Kjellén* under gårdagen väckta och då bordlagda motion, nr 94, angående skrifvelse till Konungen med begäran om utredning af frågan om den politiska rösträttens utveckling till röstplikt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 9 och 12 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 3, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande bestämmelser rörande det proportionella valsystemet.

Om ändrade bestämmelser rörande det proportionella valsystemet.

Uti särskilda, inom Andra kammaren väckta, till konstitutionsutskottet hänvisade motioner, nr 5, af herr *Petersson* i Lidingö villa-stad, och nr 130, af herr *Nilson* i Örebro, hade hemställts, att Riksdagen ville för sin del besluta,

Om ändrade
bestämmelser
rörande det
proportionella
valsättet.
(Forts.)

1:o) att §§ 7 och 9 i lagen om val till Riksdagen den 26 maj 1909, sådana dessa lagrum lydde enligt lagen den 4 mars 1910, skulle erhålla ändrad lydelse i enlighet med hvad i motionerna föreslagits; och 2:o) att motsvarande ändringar skulle vidtagas dels i §§ 25 och 28 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, dels i §§ 11 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels ock i §§ 6 och 8 i förordningen om landsting den 21 mars 1862, samtliga dessa paragrafer sådana de lydde enligt lagen den 4 mars 1910.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att herr Peterssons i Lidingö villastad motion nr 5 i Andra kammaren och herr Nilsons i Örebro motion nr 130 i Andra kammaren icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herr *K. J. Ekman*, som inom utskottet framställt särskildt förslag till metod för proportionella val.

Herr Ekman, Karl Johan: Fastän utskottet har afstyrkt de föreliggande förslagen till ändring i det proportionella valsättet, har utskottet likväl icke velat ställa sig afvisande till motionerna. Förhållandet är nämligen det, att Kungl. Maj:t redan planerat en utredning angående ändring i det proportionella valsättet, och utskottet har ansett riktigtast, att saken hänskötes till denna utredning. Jag vill emellertid särskildt påpeka det uttalande, som utskottet har på sid. 29 i sitt betänkande. Det heter nämligen där, att utskottet hyser den öfvertygelsen, att äfven de af motionärerna framhållna synpunkterna komma att tagas i beaktande under den nu pågående utredningen, sålunda jämväl huruvida anledning kan förefinnas att, såsom motionärerna synas åsyfta, tillmäta ett ökad inflytande åt rangordningsregeln, hvilken, att döma af den vid de hittills hållna valen vunna erfarenheten utaf den stora mängden valmän, uppenbarligen tyckes hafva blifvit uppfattad såsom den grundläggande principen för valsättet.

Jag har härmed velat understryka, att vid en sådan omläggning af valsättet är det enligt min tanke nödvändigt, att det nya valsättet kommer att läggas helt och hållet på *rangordningsregeln*, och jag hoppas, att detta blir resultatet af utredningen.

Jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om viss ändring i bevil-
ningsförord-
ningen.

Föredrogs ånyo bevilningsutskottets den 9 och 12 innevarande månad bordlagda betänkande nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande ändring i gällande förordning angående bevilning af fast egendom samt af inkomst, i syfte att växande skog, utom i fråga om husbehovsvirke, undantages från taxering af jordbruksfastighet.

I en inom Andra kammaren af herr *Jonsson* i Hökhult väckt motion, nr 98, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hemställdes, »att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville så omarbete gällande nädiga förordning angående bevilling af fast egendom samt af inkomst och därmed sammanhängande stadgande, att växande skog icke tages i betraktande eller beräknas vid bevillingstaxeringen af jordbruksfastighet i annan mån, än hvad den kan betraktas såsom erforderlig för vedbrand samt underhåll af stängsel och åbyggnader».

*Om viss ändring i bevillningsförordningen.
(Forts.)*

På anförda grunder hade utskottet i detta betänkande hemställt, att förevarande motion, II: 98, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Ericsson*, Ollas: Herr talman! Då jag icke deltagit i slutbehandlingen af detta ärende inom utskottet, och anteckning därom saknas i betänkandet, samt då jag icke i allo kan gilla de uttalanden, utskottet framfört, ber jag att få yttra några ord i den föreliggande frågan.

Såsom herrarna finna, har motionären yrkat, »att Riksdagen ville besluta i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville så omarbete gällande nädiga förordning angående bevilling af fast egendom samt af inkomst och därmed sammanhängande stadgande, att växande skog icke tages i betraktande eller beräknas vid bevillingstaxeringen af jordbruksfastighet i annan mån, än hvad den kan betraktas såsom erforderlig för vedbrand samt underhåll af stängsel och åbyggnader».

Denna framställning har nu utskottet afstyrkt. Sin motivering härför börjar utskottet med det påståendet, att frågan om beskattning af skog utgör ett af de mest omtvistade spörsmålen i hela vårt beskattningsväsen. För min del är jag icke säker på, att detta påstående är så alldeles riktigt. Att döma af de många olika kommittéernas gjorda uttalanden och förslag angående skogsbeskattning, synes man hafva varit ganska öfverens om att skatten äfven för skog borde utgöras i förhållande till inkomsten däraf, och denna mening är icke heller främmande inom Riksdagen. Såväl år 1909, då man började realisera denna tanke genom införandet af skogsaccisen, som äfven år 1910 vid omläggning af inkomstskatten förnams föga, om ens något, motstånd mot införandet af den direkta beskattningen af inkomst utaf skog. Men då förespeglades, att reformerna i skattelagstiftningen skulle följa slag i slag och att den förutvarande beskattningen enligt bevillningsförordningen skulle bortfalla. Nu säges det emellertid, att det tar tid att lösa det kommunala skatteproblemet, och bestämmelserna i bevillningsförordningen ligga därför fortfarande till grund för den kommunala beskattningen och komma måhända att göra det ännu i flera år framåt. Skogsbruket är således för närvarande beskattadt samtidigt både efter de nya och de gamla skattelagarna.

Det är för att snarast möjligt erhålla rättelse härutinnan, som motionären framlagt sitt förslag; och jag anser för min del, att han

Om viss ändring i bevillningsförordningen.
(Forts.)

haft full anledning därtill. Äfven de, som anse skogsbruket såsom det bärkraftigaste skatteobjektet, torde finna, att denna näring för närvarande är alltför hårdt beskattad.

Bland kammarens ledamöter finns det måhända åtskilliga, som icke sammanräknat de många olika skatter, som påhvila skogsbruket, och som därför icke bildat sig något grundadt omdöme i frågan. Jag skall därför i hufvuddrag erinra om de olika slagen.

Staten upptar skatt i enlighet med förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt — och denna utgår nu progressivt. Staten upptar vidare en viss del enligt bevillningsförordningen, och därjämte upptar den skatt i form af stämpel å afverkningskontrakt.

Till landstingen utgår skatten enligt bevillningsförordningen.

Till kommunerna utgår äfven skatt enligt bevillningsförordningen, men därjämte också enligt förordningen om skogsaccis.

Härtill komma skogsvårdsavgifterna.

Sammanräknas dessa olika skatter, blir det sannerligen icke små summor. Tages därtill i betraktande, hur det ställer sig i kommuner med höga kommunalutskylder af 10—20 gånger bevillningskronan och att denna skatt skall utgå årligen efter beräknadt värde af skogsområdet, utan att man under flera årtionden haft eller har att påräkna annan inkomst af skogen än till husbehof, borde hvar och en kunna inse, hur orimlig en dylik skattelagstiftning i verkligheten är.

Det förefaller rent af, som om ifrågavarande skattelagstiftning skapats för att främja skogssköfving. Jag har haft tillfälle att tämligen noga studera förhållandena på detta område; och under nu rådande förhållanden måste jag förklara, att jag icke förvänas öfver eller kan klandra den, som tar ut af sin skog hvad han kan, äfven om det är till stor skada för en rationell skogshushållning. Det är nämligen så, att de flesta af våra jordbrukare sitta i skuld, och de kunna icke, trots sitt sträfsamma och umbärande lif, betala räntor å skulder för sina hemman och höga skatter, som utgå efter värdet å de skogsområden de innehafva.

Nu säger utskottet: »Äfven om åtskilligt kunde vara att anföra till förmån för motionens syfte, finner utskottet sig emellertid, med hänsyn dels därtill att ett bifall till motionärens förslag skulle, särskildt i kommuner med stora skogsegendomar, under nuvarande kommunala beskattningsförhållanden medföra rätt betänkliga och i hvarje fall på förhand ej fullt öfverskådliga konsekvenser, dels ock därtill att kommunalskattefrågan i sin helhet ännu väntar på sin lösning, icke kunna förorda motionen.»

Jag frågar: kunna sådana skäl användas för afslag å denna motion? Det är just för skogsegendomarna, som skatten är så orättvis och på samma gång så farlig, emedan densamma främjar skogssköfving. — Och beträffande den åberopade utredningen tror jag, att det icke skulle skada, om man gjorde ett uttalande i den riktning, motionären föreslår. Redan 1859 års kommunalskatte-kommitté uttalade, att »skattebidragen, såvidt möjligt, måste bestämmas efter *inkomsten*, men icke efter *priset* på källan, hvarifrån den här-

flöte». Denna tanke går sedan igen i alla kommittébetänkanden, och det är detta äfven motionären afser.

Då således motionärens förslag har till syfte att åstadkomma en klok och rättvis lagstiftning, hvilken bör genomföras fortast möjligt, hoppas jag, att denna kammare icke skall tveka att vara med därom. Jag tager mig därför friheten yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till motionen.

Om viss ändring i bevillningsförordningen.
(Forts.)

Herr Östberg, Johan: Herr talman! Jag hade tillfälle att deltaga i bevillningsutskottets behandling af förevarande ärende och biträdde härvid det slut, hvartill utskottet kommit. Jag skall därför be att få yttra några ord.

Den föregående talaren började med ett påstående, att skogsbeskattningen icke skulle vara så svår, som man på vissa håll velat göra gällande. Men nu förevarande motion och det anförande, nämnda talare här hållit, bevisa bäst, att saken är mycket omtvistad. Jag behöfver endast erinra om, hur många gånger saken varit på tal i Riksdagen och hur delade meningarna i den saken varit, för att enhver skall inse, att den tillhör ett af de mest intrasslade spörsmålen i den eljest ganska trassliga härfva, som heter beskattningsfrågor.

Den föregående talaren började sitt anförande med att säga, att man kunde vara ense därom, att inkomst af skog borde beskattas äfven till kommunen såsom annan inkomst. Men något sådant har motionären icke föreslagit. Han har helt enkelt hemställt om att ur bevillningsförordningen skulle strykas den bestämmelse, som innehåller, att vid bestämmande af taxeringsvärdet hänsyn skall tagas äfven till växande skogs värde. Men han har icke kompletterat detta med föreskriften, att bevillning skulle utgöras för inkomsten af skog, liksom nu inkomstskatt utgöres. Om man biträdde hans förslag, skulle följden således blifva den, att för skogens afkastning skulle till kommunen utgöras endast den skatt, som ligger i skogsaccisen. Nu är att märka, att skogsaccisen icke är någon skatt på *inkomsten* af skog. Därvidlag frågar man icke alls efter inkomsten. Äfven om afverkningen icke alls lämnar någon behållning, utgår skogsaccis; den utgår nämligen efter det afverkade virkets värde, således utan all hänsyn till nettoresultatet af afverkningen.

Nu kan man visserligen säga, att i regel lämnar naturligtvis afverkningen en behållning och att på det viset skogsaccisen verkligen träffar en behållning; men det hör icke hit, och den saken är alldeles främmande för skogsaccisen, ty skogsaccisen är som sagdt en skatt på det afverkade virkets värde.

Vidare förhåller det sig så, att, om man skulle hänvisa socknarna till inkomst af skog endast genom kommunal beskattning i form af skogsaccis, resultatet skulle blifva, dels att dylik inkomst skulle fonderas, dels att i många socknar inkomsten komme att blifva mycket växlande, därför att det beror på huruvida och till hvilken utsträckning afverkning sker, om skogsaccis utgår eller icke.

Den stadigvarande inkomst, som beredes kommunerna genom fastighetsbevillningen, skulle ju på det sättet varda reducerad och

Om viss ändring i bevillningsförordningen.
(Forts.)

försvagad; men det är stadigvarande inkomster, som i hög grad behöfvas för den kommunala hushållningen, och att göra den kommunala hushållningen beroende af från tid till annan så växlande inkomster, som skogsaccisen i många fall kunde komma att lämna, är icke tillrådligt.

Motionärens förslag skulle alltså innebära en betydande rubbning i de kommuners ekonomi, där fastighetsbevillningen spelar en betydande roll. Det kan följaktligen icke vara tillrådligt att utan vidare företaga den af motionären föreslagna förändringen.

Jag medger gärna, att det mot den nuvarande skogsbeskattningen kan riktas den anmärkning, som den föregående talaren framställde, att det kanske blir litet för mycket af skatt på skog. Skogen är, såsom han nämnde, belagd med inkomstskatt, förmögenhetsskatt, bevilling och skogsaccis. Men den saken påpekades, när frågan om skogsaccis var före. Det påpekades då, synnerligen klart, att skogsaccisen kunde anses innebära en dubbel beskattning, så länge bevillningen fortgick. Men Riksdagen tog i allt fall förslaget om skogsaccis; Riksdagen tog det med fullt öppna ögon och med fullt medvetande därom, att fastighetsbevilling fortfarande skulle utgå för skogens värde. Det kunde ingalunda vara någon hemlighet för Riksdagen, att så skulle blifva fallet, men man hänvisade till, att detta naturligtvis skulle komma att i viss mån jämkas vid den i utsikt ställda kommunala skattereformen. Att nu, innan denna skattereform föreligger, vidtaga den här föreslagna ändringen, som icke ställts i samband med att inkomst af skog skall kommunalt beskattas, läser icke vara tillrådligt.

Tar man i öfrigt det steget, att inkomst af skog efter nettoresultatet skall kommunalt beskattas, fordrar konsekvensen, att inkomst af jordbruk också skall kommunalt beskattas, därför att i många fall är det icke görligt att i de smärre och medelstora landtbruken skilja inkomst af jordbruk och inkomst af skogsbruk. De väfvas så in i hvarandra med afseende å de för dem gemensamma omkostnaderna, att sådan skillnad icke låter sig göras.

Jag tror därför, att, när Riksdagen en gång antagit skogsaccisen, då Riksdagen gjort det med fullt medvetande af hvad den innebar, och då det icke kan vara tillrådligt, att, på sätt motionären föreslagit, rubba landtkommunernas ekonomi, Riksdagen gör klokt i att bifalla bevillningsutskottets hemställan, till hvilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande betänkande yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 8 och 9 i denna månad bordlagda utlåtande nr 7, i anledning af en af herr K. J. Ekman väckt motion, nr 1, angående skrifvelse till Konungen i fråga om bestämmande af särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 1, som hänvisats till behandling af nämnda kammares första tillfälliga utskott, hade herr K. J. Ekman hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att sådan ändring i nådiga stadgan angående folkundervisningen i riket måtte vidtagas, att vissa lärarbefattningar vid folkskolorna måtte kunna förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet i kristendoms-kunskap, andra icke; att för behörighet att söka lärarbefattning, med hvilken vore förenad undervisningsskyldighet i kristendoms-kunskap, måtte — utom vanliga kvalifikationer — fastställas något särskildt härfpå syftande kompetensvillkor; samt att såsom sådant kompetensvillkor måtte föreskrivas, att sökanden skulle vid ansökningen foga skriftlig förklaring, att han ville efter bästa förstånd och samvete undervisa i kristendom så, som den heliga skrift lärde och som med den apostoliska trosbekännelsen och den evangelisk-lutherska reformationens grundprinciper öfverensstämde.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda skäl hemställt, att ifrågavarande motion ej måtte föranleda någon Första kammarens åtgärd.

Reservation hade afgifvits af herr *Bergqvist*, som anförde följande:

»I likhet med utskottet anser jag, att det för kristendomsundervisningen i folkskolan vore till båtnad, om vissa folkskollärartjänster kunde förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i kristendoms-kunskap. Men då utskottet som sin mening uttalar, att en sådan åtgärd redan kan enligt nu gällande bestämmelser vid tillsättande af folkskollärartjänst vidtagas, finner jag denna mening icke vara tillräckligt styrkt. Jag anser därför, att motionen bör i så måtto vinna bifall, att hemställen göres om införande i folkskolestadgan af uttryckliga bestämmelser i berörda syfte.

På grund häraf får jag vördsamt hemställa, att Första kammaren ville för sin del besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t låta vidtaga den ändring i folkskolestadgan, att ordinarie folkskollärartjänst vid skola, där flere lärare äro anställda, må, där sådant af vederbörande skolstyrelse prövas lämpligt, kunna anslås ledig och tillsättas med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendoms-kunskap.»

Herr Ekman, Karl Johan: Striden mellan de olika världs-åskådningar, som bryta sig i tiden, är i våra dagar skarpare och mera tillspetsad än någonsin. Men i samma mån blir också frågan om kristendomsundervisningen i våra offentliga skolor allt mera brännande.

Utskottet betygar å sid. 2, att »kristendomsundervisningen vid

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

våra skolor under de senare åren varit föremål för mycken diskussion och att vidt skilda meningar sökt göra sig gällande rörande densamma».

Det förhåller sig också så. Den, som något följt med diskussionen i facktidningarna för skolan och för kyrkan och i de dagliga tidningarna af religiös färg, har icke kunnat undgå att få ett starkt intryck häraf.

Men det bästa beviset på huru frågan trängt ned bland folket och där förorsakat oro och bekymmer föreligger i den masspetition i frågan, som den 7 april 1908 öfverlämnades till Konungen. Petitionen hade samlat 263,446 namnunderskrifter jämte instämmanden af minst 50,098 personer, eller tillsammans 313,544 personer. Den frambars inför Konungen af åtskilliga ledamöter från Riksdagens båda kamrar jämte general Rappe för evangeliska fosterlandsstiftelsen, lektor P. Waldenström för Svenska missionsförbundet samt kyrkoherden Per Pehrsson för allmänna svenska prästföreningen. Vid petitionens öfverlämnande yttrades inför Konungen:

»Bland de frågor, som för närvarande stå på dagordningen, torde få hafva större betydelse för vårt folks framtid än spörsmålet om kristendomsundervisningens ställning vid vårt lands folkskoleseminarier samt i våra barnskolor. Redan den omständigheten, att denna fråga omfattas med så lifligt intresse af folket själf, visar hennes stora betydelse; och då två i det stora hela motsatta strömningar hos vårt folk rörande kristendomsundervisningens ställning vilja göra sig gällande och den ena af dessa går i öfvervägande negativ riktning och en lösning af frågan efter den linjen skulle enligt vår mening innebära svåra vådor för barnens sunda uppfostran, hafva vi och många med oss känt ett djupt behof att frambära våra bekymmer och önskningsar i berörda hänseende för att dymedelst främja en god lösning af frågan.»

Mina herrar, frågan är verkligen af den vikt, att det gäller att taga ställning till densamma.

Den kan lösas på två sätt: antingen så, att föräldrarna medgifvas rätt att taga sina barn ifrån undervisningen, där denna befinnes mindre tillfredsställande, för att enskildt eller i privata skolor bereda dem en bättre undervisning; eller också så, att åtgärder vidtagas för att undervisningen måtte blifva tillfredsställande.

Lektor Waldenström har vid 1909 och 1910 års kyrkomöten sökt föra utvecklingen in på den förra vägen. Han motionerade nämligen vid bägge dessa kyrkomöten om rättighet för föräldrar att befria sina barn från religionsundervisningen i de offentliga skolorna, där denna undervisning bedrifves i strid mot den evangelisk-lutherska reformationens grundprinciper och den apostoliska trosbekännelsen.

Hans förslag rönt emellertid motstånd både ifrån folkskolans män och från prästerligt håll. I »Ny tidning för kyrka och skola» sammanfattades kritiken mot förslaget på följande sätt:

»Hvarför kan icke lektor Waldenströms yrkande samla och ena kristendomsundervisningens vänner? Af det skälet, att det är eller åtminstone i praktiken skulle visa sig vara öfvervägande negativt.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Det blefve kanske långt ifrån tillfredsställande med den kristendomsundervisning, som alla de där barnen finge utanför skolan. På folkskollärarna skulle anordningen sannolikt verka befordrande i stället för hämmande beträffande rationalistiska tendenser: det stode ju troende föräldrar fritt att taga sina barn ifrån undervisningen. Och — det farligaste af allt — finge vissa föräldrar taga sina barn bort ifrån kristendomsundervisningen i folkskolan, blefve nog konsekvensen den, att äfven andra föräldrar af andra skäl kräfde för sig samma rätt. Enskilda barn skulle således visserligen kunna räddas undan rationalistisk kristendomsundervisning. Men gagnet däraf skulle icke kunna uppväga skadan i det hela för vårt folk af en anordning, hvars konsekvens snart nog blefve kristendomens strykande från folkskolans undervisningsplan.»

Kyrkomötet förkastade bägge gångerna motionen med stor majoritet.

Mig synes också, att lösningen af frågan bör ske genom positiva åtgärder inom folkskolans ram. Är nämligen undervisningen otillfredsställande, bör det onda botas — icke genom barnens skiljande från undervisningen — utan så, att åtgärder vidtagas för att undervisningen må blifva verkligt god.

Är då ställningen i folkskolan sådan, att dylika åtgärder redan nu böra vidtagas?

Innan jag besvarar den frågan, vill jag gentemot utskottet framhålla, att de af mig åberopade exemplen från annat håll äro anförda, icke i den mening utskottet synes antaga, utan närmast såsom »belysande för åskådningen och sträfvandena» på de håll, där man hyllar en rationalistisk kristendomsundervisning, hvilket också på sid. 2 i motionen uttryckligen säges. Det är nämligen af vikt, att innebörden i dessa sträfvanden tydligen klargöres; ty alltför ofta mötes man, vid ett påpekande af dessa förhållanden, af undanflykter och försök att dölja den nya riktningens verkliga innebörd.

I Göteborgs högre samskolas minnesskrift 1911 finner man emellertid en oförbehållsam, klar och auktoritativ utläggning af innebörden i dessa sträfvanden på religionsundervisningens område från skolans framstående rektor, Sven Lönborg.

Då jag nu anför några satser ur denna minnesskrift, ber jag få betona, att det i detta sammanhang sker endast i syfte att konstatera, hvad det verkligen är som här söker arbeta sig fram och hvarifran för kristendomsundervisningen i skolorna i själfva verket består.

Rektor Lönborg konstaterar först »att det är ej blott i vårt land som frågan om religionsundervisningen i skolan står på dagordningen. I nästan alla Europas länder är den ett af de allra viktigaste pedagogiska spörsmål, som ännu vänta på sin lösning.

På några ställen såsom i Holland har frågan redan för lång tid tillbaka fått en lösning i den riktningen, att religionsundervisningen helt och hållet borttagits ur skolorna. Skolan endast upplåter lokal för en prästman, som ett par dagar i veckan meddelar religionsundervisning åt barn, hvilkas föräldrar så önska. I Frankrike har man gått till väga på ett annat sätt, i det att religionsundervis-

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

ningen ersatts af en moralundervisning, som afser att hos lärjungarna inpräglade vissa moraliska och sociala principer.»

Rektor Lönborg yttrar vidare att »fordran på en konfessionslös religionsundervisning innebär, att läraren skall befrias från denna yttre norm (den norm som kyrkans bekännelse innebär) och få rättighet och skyldighet att aldrig inför barnen uttala något annat än sin egen personliga öfvertygelse, vare sig denna står i öfverensstämmelse med den augsburgiska bekännelsen eller icke».

Det första oeftergifliga krafvet, som man måste ställa på religionsundervisningen, är, anser han, att den skall vara konfessionslös. Eller för att använda ett mindre negativt uttryck: Den nuvarande konfessionella undervisningen bör ersättas af en historisk.

Rektor Lönborg citerar ett yttrande af professor Ernst Haeckel, som klargör hvad detta innebär. Han säger, att »den jämförande religionshistorien i skolan skall naturligtvis anknyta sig till den bestående elementarundervisningen i 'biblisk historia' och i den grekisk-romerska forntidens sagovärld. Båda skola som hittills förbli bildningselement af stort värde. Detta är självklart redan på den grund, att vår hela bildande konst på det innerligaste är sammanvuxen med den judiska, kristna, grekiska och romerska mytologien. En väsentlig olikhet kommer att visa sig blott i den punkten, att de israelitiska och kristliga sagorna och legenderna icke behandlas som 'sanningar' utan i likhet med de grekiska och romerska som dikter».

Rektor Lönborg nämner, att han ofta mött personer, som i öfrigt äro fullständigt på det klara med att läraren för att med framgång kunna sköta sitt kall måste ha fullständig lärofrihet, men som bli tveksamma, så snart det gäller religionsundervisningen. »Hur skulle det gå, om en präst eller religionslärare skulle från sin kateder eller från predikstolen få uttala hvilka meningar som helst? Kanske det skulle gå så, att vi här liksom i Bremen finge höra en präst öppet predika, att Jesus aldrig funnits till, ja kanske förkunna buddhistiska och muhammedanska läror. Frihet är nog bra, men med måtta. Någon gräns måste det finnas.» Härpå svarar Lönborg, att de som så tala också ofta villigt medge, att de ej veta, hur man skall kunna bestämma en klar gräns.

Han slutar också sin uppsats med att säga: »Fullständig lärofrihet och grundlig vetenskaplig utbildning för läraren är här som på andra områden det säkraste medlet att få fram en reformation af undervisningen».

Är nu ställningen i folkskolan sådan, att det kan befaras, att dessa sträfvan den äfven där skola söka göra sig gällande, och att således fara är å färde, om ej något åtgöres till skydd för vår rätt att få våra barn uppfostrade och undervisade i den evangelisk-lutherska tro, till hvilken vårt folk, i stort sedt, alltjämt bekänner sig?

Funnes ingen anledning till farhågor, skulle helt visst icke den ofvannämnda petitionen hafva samlat instämmanden från öfver 300,000

personer. Det är en af de mäktigaste opinionsyttringar, som förekommit i vårt land.

Waldenströms motioner och den ingående behandling de erhöllo i kyrkomötet äro också i sin mån bevis på att anledningar till oro förefinnas.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Än mer! Jag har här framför mig en bok om »religionsundervisningen i folkskolan», skriven af en folkskollärare. Jag skall tilllåta mig endast ett enda citat ur densamma. På sid. 139 läses: »Undervisningen i biblisk historia börjar som bekant redan i småskolan och fortsättes sedan under hela skoltiden. Den är ett konsekvent och systematiskt arbete på att *förvända synen på barnen*, att föra dem så långt som möjligt bort från en naturlig uppfattning af historiska tilldragelser.»

Boken avslutas med ett uttalande om önskvärdheten af kristendomsundervisningens tidsenliga reformering. Att denna »tidsenliga reform» skulle komma att gå just i den riktning, som angifves i Göteborgs högre samskolas minnesskrift är tydligt. Här framställes detta reformkraf af en man ur folkskollärarnas egna led.

Att anledningar till farhågor förefinnas har vidare betygats af en på detta område så erfaren man som hofpredikanten Hammarsten. Han yttrade vid 1910 års kyrkomöte med anledning af lektor Waldenströms motion följande: »Är det så alldeles säkert, att detta — jag kan väl kalla det samhällsonda — icke har tagit en verkligt vidsträckt omfattning? Min erfarenhet är åtminstone en alldeles motsatt. Jag har under tolf år mottagit stora skaror af konfirmander här i Stockholm, och de meddelanden, som genom dessa barn och deras föräldrar kommit mig till del, och hvilka jag icke haft den ringaste anledning att betvifla, hafva varit upprörande». Han tillade: »Man kan väl fråga: när skall ett samhällsont af så allvarlig beskaffenhet som det ifrågavarande anses hafva gripit tillräckligt omkring sig, för att man genom lagstiftning bör inskrida däremot? Jag tror, att det är en olycklig praxis, som understundom gjort sig gällande i vårt gamla fosterland, att en samhällsvåda får framträda, utan att man strax ingriper emot den. Det är för tidigt, säger man. Sedermera, när den tagit mycket betydande dimensioner, så försöker man att sätta en damm för densamma genom en lagstiftning, som då icke kan genomföras eller som visar sig fullkomligt kraftlös. Jag menar, att denna praxis verkligen föreligger, och det synes mig, som om det vore olyckligt, om den nu skulle göra sig gällande på det ifrågavarande området.»

Att frågan är allvarlig, har jag sökt ytterligare styrka genom att vid motionen såsom bilagor foga några utdrag ur Svenska folkskolans vänners lokalafdelningars yttranden öfver de Waldenströmska motionerna.

Göteborgs lokalförening af Svenska folkskolans vänner skrifer, att »föreningen gärna medgifver, att anledningar finnas för vidtagande af åtgärd i motionens syfte».

Hallands lokalförening af Svenska folkskolans vänner säger: »Är

Om särskildt
kompetens-
villkor för
kristendoms-
lärare i folk-
skolor m. m.
(Forts.)

då någon fara för handen? Härpå måste svaras ja. Dock är faran för närvarande ej så stor, som det kanske kan synas».

Nord-Östra skåneafdelningen af Svenska folkskolans vänner yttrar: »Ett känt faktum är, att det finnes lärare, som meddela undervisning, hvilken står i uppenbar strid med vår kyrkas lära.»

Kalmar lokalförening yttrar, att »vissa lärare i teologi vid våra högskolor genom sin anslutning till den negativa bibelkritiken undergräfvat bibelns auktoritet samt förneka flera kristliga grundläror, såsom läran om Kristi gudom och om hans lekamliga uppståndelse, och dessa lärare hafva äfven bland folkskolans lärarpersonal många anhängare och eftersägare.»

Detta är vittnesbörd från folkskollärarkåren själf. Man kan icke begära starkare bevis på att fara föreligger.

Hvad jag nu andragit synes mig således till fullo bevisa, att ställningen i folkskolan verkligen är sådan, att åtgärder böra vidtagas för att undanröja de anledningar till oro, som redan förefinnas, och för att förebygga än större missförhållanden. Utskottet har också gifvit mig rätt härutinnan. På sid. 3 läses: »Utskottet har ingalunda velat säga, att utskottet funnit motionärens farhågor i afseende på folkskolan alldeles grundlösa. Tvärtom är det utskottets öfvertygelse att afsevärda olägenheter understundom vidlåda de nuvarande förhållandena, som nödga en folkskollärare att undervisa i kristendomsenskap, utan hänsyn till den ställning, han intager till kristendomen.»

Utskottet vill dock ej förorda den lösning af frågan, som jag i min motion framlagt, utan föreslår en annan liknande, ehuru något mindre vidtgående. Den utväg, utskottet sålunda pekar på, är alldeles densamma, som biskop Bergqvist i sin reservation framställt.

Näväl! Jag skall ej disputera med utskottet om, huruvida man bör taga det mera vidtgående steg, som jag föreslagit, eller stanna vid det mindre steg, som utskottet anvisar. Hufvudsaken är, att något positivt verkligen åtgöres, att frågan ej får falla.

Utskottet menar, att syftet skulle kunna i allt väsentligt nås på det sätt, att vissa lärarplatser förklaras vara förenade med undervisningsskyldighet *företträdesvis* i kristendomsenskap.

Ehuru denna anordning icke skulle kunna genomföras vid alla skolor, betygar dock utskottet, att åtgärden i hvarje fall skulle »nä ganska vidt». Det synes vara ett ganska litet och obetydligt steg utskottet och reservanten sålunda förordat, och jag har ju också velat gå längre. Men i själfva verket ligger redan däruti en stor betydelse. Utskottet antyder något däraf, då utskottet på sid. 4 säger: »Det är sannolikt, att sådana platser, som förklarades vara förenade med undervisningsskyldighet *företträdesvis* i kristendomsenskap, komme att sökas i första rummet af personer med intresse för detta ämne. Härigenom skulle man sålunda lättare kunna undgå, att lärare, som sakna dylikt intresse och som därför endast tämligen motvilligt handhafva kristendomsundervisningen, *tvingas* därtill.» Upphäfvet af detta tvång i en mängd fall är dock ett betydande steg i riktning mot frågans rätta lösning.

Därigenom ernås också: att det blir möjligt att med mycket större kraft än hittills häfda vårt folks grundlagsenliga rätt att få barnen undervisade i evangelisk-luthersk tro. Ty här öppnas ju en utväg att få en lärare, som af sin öfvertygelse förhindras att rätt undervisa i denna tro, öfverflyttad till ett annat område af skolans verksamhet, utan att ett alltid motbjudande disciplinförfarande måste mot honom användas.

Att utskottet, efter påpekandet af denna utväg, icke föreslår en skrifvelse till Kungl. Maj:t i ämnet — såsom reservanten gjort — är förvånande.

Utskottet säger sig visserligen anse, att folkskolestadgan icke lägger något hinder i vägen för vidtagande redan nu af en sådan åtgärd, som utskottet förordar. Och det är ju möjligt, att så är förhållandet. Men visst är, att de skolstyrelser, som skulle våga sig på en sådan åtgärd, utan att bestämd anledning därtill gifves i folkskolestadgans bestämmelser, skulle blifva ganska få.

Vill man åtgärden och *vill* man öfver hufvud ett positivt beslut, såsom svar på de oroliga frågorna från tusende hem i vårt land, så finnes för närvarande ingen annan väg än att bifalla biskop Bergqvists reservation.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Sehlin: Då denna fråga ligger min verksamhet och mitt intresse synnerligen nära, ber jag att få säga några ord.

Vi ha här framför oss en del af en betydelsefull fråga, som helt visst skall möta oss under de närmaste riksdagarna. Snart nog torde föreläggas oss förslag om att helt öfverflytta folkskolans ledning från de kyrkliga myndigheterna till något statens organ. Men äfven om så sker, hoppas jag, att kristendomen skall få bibehålla sin plats i skolan, och då uppstår frågan, hur sambandet mellan kyrkan, dess tro och undervisning och kristendomsundervisningen i skolan bör knytas. Det var af oro öfver hur det då skulle bli, som kyrkomötet redan år 1908 skref till Kungl. Maj:t och hemställde, »att, hvilka förändringar än må vidtagas, kristendomsundervisningen i folkskolan fortfarande må stå under pastors uppsikt», och det synes vara samma oro, som födt denna motion. Jag känner mig tacksam för motionärens intresse för saken, men kan icke helt instämma i hans motivering och icke alls i hans förslag. Jag tycker icke om att klaga, men skulle jag i likhet med motionären här göra det, så kommer min klagan icke att gälla folkskollärarne speciellt, utan det synnerligen klena resultat af all kristendomsundervisning både i kyrka och skolor. Det måtte väl äfven om detta ämne gälla, att vi lära icke för skolan, utan för lifvet, och målet med kristendomsundervisningen är ju att lära människorna ej blott Guds vilja veta, men också vandra i hans bud. Vi ha skäl att här vänta vackra resultat, ty från den första dagen i skolan till den sista få de unga ägna sin mesta och bästa tid åt detta ämne och sedan kommer kyrkan med sin speciella undervisning vid konfirmationen. Så må då de unga vara rustade för att kämpa trons goda kamp.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Men hur kommer det sig dock, att det kanske behöfs blott en kristendomsfientlig uppsats i en tidning, ett brandtal på ett folkmöte eller blott några hänande ord för att de skola kasta hela sin kristna åskådning öfver bord? Tro herrarne, att denna hastiga afkristning beror på att de icke fått undervisningen i sträng öfverensstämmelse med den apostoliska tron och den lutherska kyrkans dogmatik? Jag tänker tvärtom, att det är en alltför länge fasthållen dogmatisk kristendomsundervisning, som bär en stor del af ansvaret därför. Jag har haft att år efter år i seminariet pröfva i kristendom bortåt ett hundratal inträdessökande från vidt skilda trakter och därvid aldrig funnit någon brist i fråga om renlärigheten, ty de hade bättre reda på vår dogmatik, katekesen, än på bibeln. Det synes mig vara den stora bristen med vår kristendomsundervisning, att den meddelar en hel del trossanningar, som aldrig smältas och därför aldrig omsättas i kraft och lif. Den är icke i bästa mening tidsenlig, i det att den icke hjälper de unga att förstå tidens företeelser och förlika sin kristna tro med hvad de möta där ute i verklighetens värld.

Då jag har denna uppfattning, är det klart, att jag icke vill vara med om en åtgärd, som synes mig än ytterligare göra undervisningen dogmbunden och opersonlig. Motionären säger själf, att det löfte, en lärare enligt hans förslag skulle aflägga, icke skulle vara någon personlig trosbekännelse. Men en kristendomsundervisning, som icke får bryta sig genom lärarens personlighet och icke får färg och värme af hans egen tro, har ytterst ringa värde för lifvet, ty här gäller det mer än eljest, att »intet ord fann hjärtevägen, som ej föddes i ett hjärtas hem».

Jag vill icke heller vara med om någon åtgärd för att skifta upp folkskolans lärare i speciella kristendoms-lärare och andra, som icke hafva någon skyldighet att undervisa i kristendom. Det synes mig icke vara till gagn hvarken för uppfostran i allmänhet eller för undervisningen på detta stadium. Det skulle förvisso än ytterligare öka svårigheten för de unga att smälta samman hvad de inhämta genom kristendomsundervisning och hvad de få lära sig i andra ämnen, t. ex. naturkunnighet och historia. Kanske skulle därigenom deras kristna tro endast försvagas. Jag skall genom ett par exempel visa, huru undervisningen i kristendom och i andra ämnen kunna komma i kollision med hvarandra.

Om läraren i naturkunnighet lär de unga, att hela vår värld är ett enda orsakssammanhang, där det icke finnes rum för ande och frihet och att deras eget lif endast är en trådfigur i denna alltets väfstol, huru tro ni, mina herrar, att det då går för kristendoms-läraren att öfvertyga dem om, att det är ytterst Gud fader, som är himmelens och jordens skapare och som leder deras öden? Om historieläraren säger dem, att historien, det är berättelsen om en öfverklass, som går under på grund af öfvernäring, och en underklass, som går under på grund af undernäring, och för öfrigt ställer allt i ljuset af den materialistiska historieuppfattningen, hur skall det då gå för kristendoms-läraren att nästa timme öfvertyga dem,

att det är Gud, som leder folkens öden allsmäktig uti alla land? Där komma svarigheterna. Och det synes mig, som om man på så sätt skulle kanske också in på folkskolans område föra den olyckliga atskillnaden mellan å ena sidan hvad som meddelas genom kristendomsundervisning enligt den kyrkliga bekännelsen och å andra sidan en kunskapsmeddelelse, som grundar sig på en mera modern vetenskaplig uppfattning. På så sätt skulle denna anordning kunna bidra att påskynda en utveckling fram mot det föga önskvärda målet: en kultur utan kristendom och en kristendom utan kultur.

Man klagat öfver att vi befinna oss i nödtid, en tid af andlig torka i religiöst hänseende. Men för egen del har jag med glädje lagt märke till de nya lifsrörelser, som tagit sig uttryck t. ex. i de stora kyrkliga mötena, i den kristliga rörelse, som pågår bland den akademiska ungdomen och som redan hunnit till seminarierna. Det är kanske en ringa början, ungefär som det lilla moln, profeten såg vid horisonten i torkans tid, men trons människa hör måhända bruset af regn. Men kommer det ock med det lif, så lät det lifvet enligt lifvets egen lag själf skapa sig former, och lät oss icke försöka att tvinga in det i gamla läglar, ty då kan det hända, att läglarna sprängas och vinet spillles ut.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor n. n.
(Forts.)

Herr Hammarskjöld: Det torde vara mycket sällan, som en motion blifvit afstyrkt med mera välvillig motivering än den föreliggande, och skälet härtill är ju ganska tydligt för den, som läst utskottets betänkande. Utskottet och reservanten vilja till samma mål, nämligen betryggandet af en god kristendomsundervisning i folkskolan. Vi vilja båda nå det målet genom att gifva skolråden rättighet att anslå platser lediga med uttryckligt tillkännagifvande, att undervisningen skall gälla ett visst ämne, närmast kristendomen. Utskottet anser, att författningarne icke lägga något hinder i vägen för ett skolråd att kungöra en plats ledig på sådant sätt. Reservanten, med hvilken motionären förenat sig, anser det behöfligt att få ett förtydligande tillägg i författningen om den saken. Utskottet har därvidlag grundat sin mening på hufvudsakligen vissa bestämmelser uti folkskolestadgan, som här uti betänkandet finnas åberopade, och inom utskottet har därjämte upplysts, att fall förekommit, då skolråd har på sådant sätt kungjort platser lediga, att de sagt, att det vid de platserna skulle hufvudsakligen gälla undervisning i visst ämne. Det har särskildt åberopats ett fall, då en plats varit annonserad ledig med undervisning hufvudsakligen i sång. Tillsättningen blef öfverklagad af någon, som ansåg sin rätt vara kränkt, men skolrådets beslut fastställdes på högre ort. Under sådana förhållanden har utskottet funnit det vara alldeles onödigt att komma och begära ett tillägg uti folkskolestadgan, då denna stadga redan nu ger tillåtelse till en sådan åtgärd. Motionären nämnde nyss, att han trodde det vara ganska få skolstyrelser, som skulle våga företaga en sådan åtgärd. Jag kan icke förstå, hvarför de skulle vara rädda för en sådan åtgärd. I värsta fall kunde man ju skapa ett prejudikat genom öfverklagande, så vore den saken viss. Om nu lagen

Om särskildt
kompetens-
villkor för
kristendoms-
lärare i folk-
skolor m. m.
(Forts.)

medgifver, att en plats får förklaras gälla företrädesvis ett visst ämne, så är ju motionen fullkomligt öfverflödig; och här brukar ganska ofta betonas, att man icke skall i onödan skriva till Kungl. Maj:t. Här har utskottet verkligen tyckt, att det är onödigt att besvara Kungl. Maj:t med en skrivelse.

Utskottet har äfven tillåtet sig erinra, att den nu arbetande folkskoleundervisningskommittén helt visst icke kommer att förbise denna angelägenhet, utan också kommer att ägna denna fråga uppmärksamhet. Under sådana förhållanden har icke utskottet ansett något behöfva göras, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Bland undervisningsämnena i våra skolor intager kristendomen ett alldeles särskildt rum med hänsyn till hela sin betydelse för de ungas fostran. Kristendomsämnet vänder sig i första rummet till barnens hjärtan. Det öppnar utsikter öfver människans höga ursprung och bestämmelse, och gifver intryck, som följa henne genom hela lifvet. Man kan därför tryggt säga, att intet medel i uppfostrarens hand kan i betydelse jämföras med kristendomsämnet, när det gäller att leda de ungas karaktärsdaning i en god riktning och gifva dem en ljus syn på lifvet.

Vi skola söka gifva våra barn det bästa vi ha, men vi skola också sörja för att vi gifva dem det på allra bästa sätt. Det beror mycket på, huru kristendomsämnet handhafves i våra skolor, huruvida det skall komma att bära någon frukt i lifvet eller icke. Att mångt och mycket härutinnan brustit, det torde vi alla få erkänna, och den oro, som kommit till synes på många håll i vårt land med afseende på det sätt, hvarpå kristendomsundervisningen bedrifves, är ett tidens tecken, för hvilket vi icke få blunda.

Men rättvisa skall göras åt folkskolan och dess lärare! Jag är den förste att erkänna, att de i det stora hela med pietet och ansvar sköta undervisningen, icke minst i kristendomskunskap, men man måste påminna sig, att våra folkskollärare arbeta under synnerligt ogynnsamma förhållanden. De hafva att bestrida undervisning i alla ämnen på skolans schema, och det är icke tänkbart, att de i regel skola kunna ägna kristendomsämnet den omsorg, som önskvärdt vore. En följd däraf är just, att undervisningen ofta nog blir mekanisk och teoretisk. Den kommer att få form utaf läxläsning i stället för att vara en personlig hänvändelse till de unga. Jag vill instämma uti — hvad en talare nyss sade — att orsaken till, att vårt folk så lätt låter omföra sig från sin kristna tro, till stor del torde bero därpå, att kristendomsundervisningen är — såsom han uttryckte sig — urmodig och dogmatisk. Men om så är, synes det mig vara en ytterst angelägen sak att söka komma ifrån detta och vinna en bättre grund för kristendomsundervisningen. Jag tror, att den reservation, som jag framställt vid utskottets utlåtande, skulle vara ett steg i denna riktning.

Utän tvifvel har motionären haft stort fog för sin framställning, och den, som är intresserad utaf kristendomsundervisningen,

måste gifvelvis skänka sympati åt hans framställning. Men hvarken utskottet eller reservanten hafva kunnat gå med på hela det af honom framställda förslaget. Först och främst innebär detta förslag ett skarpt särskiljande af olika slags lärare i folkskolan. Jag tror för min del, att en sådan skarp skillnad mellan dem, som skola ha undervisningsskyldighet i kristendom, och dem, som icke skola ha det, icke är till bätнад.

Hvad beträffar det senare momentet i motionen, nämligen den ifrågasatta försäkran af vederbörande lärare, att han skulle efter bästa förstånd och samvete undervisa i kristendom i öfverensstämmelse med den heliga skrift, den apostoliska trosbekännelsen och den evangelisk-lutherska reformationens grundprinciper, är jag öfvertygad om, att en sådan försäkran icke skulle ha synnerligen stor betydelse. En annan sak är emellertid, att kristendomsämnet öfverlämnas företrädesvis åt särskilda lärare inom folkskolan. Det tror jag vore en synnerligen välbetänkt och nyttig reform. Den skulle först och främst medföra, att till platser, där undervisningsskyldighet i kristendom företrädesvis inginge, man kunde beräkna, att i främsta rummet sådana sökande skulle anmäla sig, som verkligen vore besjälade af intresse för detta ämne. För det andra skulle det lämnas dessa lärare bättre tillfälle att tränga in i kristendomsämnet, hvarigenom de blefve i stånd att göra det personligt och lefvande för barnen.

Hvad beror det mätte på, att kristendomsundervisningen så ofta blir torr, dogmatisk, själlös och mekanisk? Jo, säkert därpå, att vederbörande lärare icke få tillräcklig tid att ägna sig åt detta ämne. Kristendomsundervisningen ställer särskildt stora kraf på sina handhafvare, men då folkskolläraren skall sysselsätta sig med alla andra ämnen inom skolan, kan man ej ställa alltför stora anspråk på hans kristendomsundervisning. Tro icke herrarne, att, om det blefve lärare, som företrädesvis sysselsatte sig med kristendomsämnet, de komme att lefva sig mera in i detta ämne och så gripas däraf, att de kunde frambära det på ett mera lefvande sätt inför sina elever? Det är min fulla öfvertygelse, att så skulle ske, och hvad detta finge för betydelse för de ungas kristliga uppföstran, torde jag här icke behöfva utveckla.

Vidare skulle en sådan reform medföra, att lärare, som vilja vara befriade från kristendomsundervisning, skulle kunna erhålla en sådan befrielse, och detta kunde icke vara annat än nyttigt. Det kan väl icke vara något eftersträfvansvärdt att i ett sådant ämne som kristendom ovillkorligen behålla lärare, hvilka icke hafva något personligt intresse för detta ämne, ja, som kanske i sitt sinne äro afvoigt stämda däremot. Mig synes till och med att barmhärtigheten mot dem borde fordra en reform till större frihet härutinnan, ty om vi kräfva samvetsfrihet för oss, som bekänna den kristna tron, skola vi väl icke förmena samvetsfrihet äfven åt dem, som hafva en annan åskådning. Jag tror mig med skäl kunna påstå, att min reservation äfven från denna synpunkt innebär ett steg i rätt riktning.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Nu har det sagts, att, om det blefve särskilda lärare i kristendoms-kunskap, det kunde hända, att lärare i andra ämnen skulle kunna rifva ned, hvad dessa kristendoms-lärare byggt upp i de ungas hjärtan. Ja, invändningar kan man ju alltid uppfinna, och jag kan också medgifva, att i något fall sådant skulle kunna inträffa. Men, mina herrar, antag, att den lärare, som uti skolan vill plädera för en materialistisk världsåskådning, tillika skall vara kristendoms-lärare, månne han icke då gör större skada, än om han står där som en person, som icke inom detta ämne kan göra anspråk på någon auktoritet. Barnen ha nog äfven de sin omdömesförmåga, och hvad de höra af kristendoms-läraren, det gäller i regel mera, än hvad de höra af andra lärare. Därför tror jag, att en sådan konflikt mellan lärare t. ex. i naturkunskap och i kristendom icke är lika farlig som om en kristendoms-lärare i sin undervisning förringar själfva kristendoms-ämnet och den kristna åskådningen.

Utskottet motiverar på ett utmärkt sätt min reservation, och jag har icke behöft göra annat än draga ut konsekvenserna ur utskottets motivering för att komma till min hemställan. Jag instämmer fullkomligt i hvad utskottet här sagt rörande nyttan af att anställa lärare med undervisningsskyldighet företrädesvis i kristendoms-kunskap. Men när vi komma till den punkten, huruvida detta med nuvarande bestämmelser kan genomföras, då skiljer sig min uppfattning ifrån utskottets. Utskottet säger, att folkskolestadgan icke lägger hinder i vägen för en sådan anordning och åberopar bestämmelsen i folkskolestadgans § 19 punkt 6, som innehåller, att skolrådet skall på förslag uppföra tre af de sökande i den ordning, i hvilken de med afseende på sin lämplighet för tjänsten anses böra komma i åtanke. Det är icke tänkbart, att den bestämmelsen skulle kunna tillämpas på en tjänst, där man har bestämt, att läraren skall ha undervisningsskyldighet i ett särskildt ämne, ty hela folkskolestadgans förutsättning är, att läraren skall vara lärare i alla folkskolans ämnen. Utskottet har icke kunnat anföra ett enda exempel på, att ett skolråd har vid tillsättningen af lärare i folkskola tillämpat den princip, som utskottet förordat och som jag äfven i min reservation förordat. Utskottets ärade ordförande sade, att det förekommit ett fall, där en skolstyrelse hade anslagit en plats ledig med undervisning hufvudsakligen i sång. Jag har tagit reda på detta fall i ecklesiastik-departementet och fått den upplysning, att det visst icke varit fallet, att platsen varit anslagen ledig med hufvudsaklig undervisning i sång, utan i annonsen stod det, att sökande borde äga förmåga att undervisa i sång, och det är något helt annat. Efter valet anfördes besvär af en sökande, som ansåg sig mera meriterad än den valde. Besvären blefvo underkända, men det är intet, som visar, att detta berodde därpå, att denne sökande icke varit hemma i sångundervisning, utan det kan lika väl berott därpå, att den utnämnde i andra ämnen ansågs vara den andre så jämställd, att han icke borde stå tillbaka för denne.

Det är emellertid en annan sak, som jag icke kan underlåta att påpeka. Utskottet har sökt, så godt sig göra lätit, att motivera

sin ståndpunkt, men därvid har utskottet råkat ut för ett uppenbart fel. »Utskottet tror sig veta», heter det på sid. 4 i utlåtandet, »att dylikt förfarande understundom ägt rum i fråga om andra af folkskolans undervisningsämnen. såsom slöjd» m. m. Nu är det så, att slöjd icke alls ingår såsom ämne i folkskolan, utan slöjdundervisningen är något alldeles särskildt. Visserligen är det sant, att i många folkskolor undervisning i slöjd meddelas, men det är icke därför, att slöjden är ett läroämne i folkskolan, utan därför, att särskild slöjdskola är inrättad vid folkskolan. Om herrarne vilja läsa folkskolestadgan, skola ni förgäfvets söka finna slöjden upptagen som ett ämne, som ingår i folkskolans kurs. Därför är det orimligt, att en lärare skulle kunna tillsättas i sin egenskap af folkskollärare för att undervisa i slöjd. Har han tillsatts för att undervisa i slöjd, så har det varit såsom lärare vid slöjdskolan och icke som lärare vid folkskolan och statsbidraget har utgått från slöjdundervisningsanslaget och icke under rubrik lönetillskott för folkskollärare.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Äfven om utskottet kan ha rätt däruti, att skolråden kunna fördela tjänstgöringen mellan lärare, som äro anställda vid en skola, så tror jag å andra sidan icke, att det går för sig att vid själfva tillsättningen utaf en lärartjänst låta något visst ämne vara dominerande och att bedöma de sökandes kompetens med särskild hänsyn till detta ämne. Men det är just detta, som jag genom min reservation har velat hafva fram med afseende på kristendomsämnet.

Då utskottet har erkänt själfva principen, borde det icke ha så mycket att erinra mot reservationen. Det kan ju kanske invändas, att skillnaden mellan utskottets hemställen och reservationen är rätt liten, men jag anser, att det i alla händelser vore utaf vikt att komma till ett positivt resultat i denna fråga. Jag vill också beagagna tillfället att försäkra dem, som möjligen äro oroliga, att det visst icke varit något borneradt renlärighetsintresse, som dikterat min reservation, utan det har varit omtanken om en god och lefvande kristendomsundervisning i våra folkskolor.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Stadener: Jag befinner mig i visst hänseende i en ganska lycklig öfverensstämmelse med både motionärens och reservantens förslag, nämligen när det gäller syftet med dem. Syftet skulle vara, att vi finge en förbättrad eller så god kristendomsundervisning i folkskolan som möjligt. En annan föregående ärad talare har redan påpekat, att vi, enligt hans förmenande, tyckas befinna oss i en på det hela taget gynnsam utveckling på detta område. Vi hålla bland annat på att söka framställa förbättrade läroböcker för kristendomsundervisningen i folkskolan, och i det arbetet deltager ett stort antal af lärarkårens egna medlemmar. Kungl. Maj:t har tillsatt en kommitté, som skall bringa ordning och reda i detta arbete, och man vet, att denna kommitté har bordet fullt med uppgifter, och man motser med intresse resultatet. Detta visar, att intresset för en förbättrad kristendomsundervisning i skolorna är ganska lefvande. Följaktligen synes

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

mig motionärens utgångspunkt, för så vidt han förmenar, att inom lärarkåren och till äfventyrs annorstädes detta intresse vore felriktadt eller åtminstone rätt lamt, icke vara riktigt väl träffadt.

Folkskollärarkåren omfattar omkring 20,000 personer, och utaf dessa äro ungefär 9.500 personer anställda vid den egentliga folkskolan. Om man från detta stora antal tjänstemäns verksamhetsområde icke har framdragit något exempel, som visar, att kristendomsundervisningen i folkskolan blifvit på ett anmärkningvärdt sätt försummad eller illa handhafd, så får man väl ändå medgifva, att då hvilat den framlagda motionen på jämförelsevis svaga grunder. Man kan ju invända, och det gör också motionären, att det kan uppstå missförhållanden i framtiden i detta afseende. Det är möjligt, men därom veta vi intet. Det är för tidigt att därom yttra sig och följaktligen för tidigt att lagstifta för dylika fall.

Den siste ärade talaren menade sig i en ganska verkningsfull vändning i sitt anförande föra samvetsfrihetens talan, och han uttalade varmhjärtade ord, för att kristendoms-lärare, som hysa en kristendomen motsatt lifsåskådning, må blifva befriade från skyldigheten att undervisa i kristendom, men hans framställning led af samma brist som motionärens. han förmådde nämligen icke visa, att från folkskollärarne gjorts någon sådan framställning, som han nu framfört; han har velat förskaffa lärarkåren en samvetsfrihet, om hvilken de icke hafva petitionerat. Detta torde dock vara en ganska allvarlig invändning mot hans framställning.

Från de mångfaldiga inspektioner i folkskolorna, som jag företagit, och från den öfverhufvud taget täta beröring med folkskollärarne, som jag från min tidigaste ungdom haft, har jag det intrycket, att det icke förefinnes någon allmännare olust hos folkskollärarkåren att undervisa i kristendom. Jag har stundom råkat lärare, som berättat, att de med en viss tveksamhet i begynnelsen af sin lärarebana gått till detta undervisningsämne, men snart nog blifvit fattade af intresse för saken. Och jag förstår så väl denna vändning i deras uppfattning. Jag förstår så väl, att den, som antingen frivilligt eller till äfventyrs endast af tjänsteplikt inträngt i detta ämne, finner såsom undervisare och uppfostrare en rik belöning. Jag kan om detta ämne säga detsamma, som man sagt om en annan sak. Man kan jämföra det med de österländska byggnader, som, enligt resandes berättelser, förefalla skrofliga och ogästvänliga, om man ser dem på afstånd, men gör man sig mödan att intränga i dem, finner man inom deras murar ett paradiset af grönska och springvatten. Kristendomsämnet har sina svårigheter, men det gifver riklig lön. Det har sin utvärtens skroflighet, men också sitt invärtens paradiset. Jag unnar hvarje folkskollärare att göra denna upptäckt och jag vill icke vara med om en lagstiftning, som skulle betaga en betydande del af vår folkskollärarkår tillfälle att göra en sådan upptäckt och ett sådant fynd.

Den åtgärd, som motionären och reservanten uti en numera lyckligen inträdd endräkt föreslå, går till sin konsekvens just ut på, att båda två vilja, den ene på ett skarpare och den andre på ett

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor n. n.
(Forts.)

mildare sätt, hafva en tudekning af lärarkåren, en tudekning mellan sådana, som undervisa i kristendom, och sådana, som icke göra det. Har man verkligen från motionärens och reservantens sida betänkt, hvarthän detta skulle leda? Nästa steg blir med fullkomlig följdriktighet, att elever vid seminarierna kunna anmäla, att de under sin blifvande lärarverksamhet i folkskolorna icke ämna söka sådana befatningar, som äro förenade med undervisningsskyldighet i kristendom och till följd häraf anhålla om befrielse från deltagande i kristendomsundervisningen i seminarierna, och snart ha vi väl därefter kristendomsundervisningen vid seminarierna som valfritt ämne. Det kan invändas, att hvarken motionären eller reservanten äsyftat något sådant, och det tror jag också, men ingen af dem är herre öfver sakförhållandenas inneboende konsekvenser. I detta fall skulle vi få en grupp folkskollärare, som vore kompetent att undervisa i kristendom och en annan, som icke vore det, och när den senare gruppen tilltagit i antal, komme den att framställa kraf på, att kristendomsämnet skulle borttagas ur skolans läroplan, ty eljest skulle denna grupp vara utestängd från att söka största antalet folkskollärartjänster i vårt land. Så ha då motionären och reservanten endröktligen öppnat väg för folkskolans afkristning i eminentaste grad. Är det verkligen klokt att beträda en sådan linje?

Jag satt för några dagar sedan samman med en gammal vis man, som under det sista decenniet ledt folkskolans öden i vårt land och äfven dessförinnan ofta deltagit i lagstiftningsfrågor på folkskolans område. Jag hörde honom uttala sina allvarliga farhågor för de följder, ett eventuellt bifall till motionen eller reservationen skulle medföra. Han förklarade, att såsom det nu är ställt i folkskolelagstiftningen, står kristendomsundervisningen icke endast i paritet med öfriga ämnen, utan intager en honnörspåls, som det första undervisningsämnet. Går man med på reservantens eller motionärens förslag, kommer med ett slag kristendomsämnet i en undantagsställning. Man säger, att syftet med reservationen är att bereda kristendomsämnet en bättre ställning. Man vill hafva bättre garantier. Men, mina herrar, det är icke säkert, att det är en fördel att lefva på garantier. Det kan vara lika kränkande att vara föremål för beskydd som anfall, och det kan komma därhän, att en existens, som grundas på garantier, är en existens på nåder.

Ju mera jag öfvervägt denna sak — jag har såsom ledamot i utskottet och för resten i följd af min tjänsteställning sökt att intränga i denna fråga — har det blifvit tydligt, att den nu gällande folkskolestadgan på ett förträffligt sätt sørjt för olika eventualiteter. I normala fall är kristendomsämnet enligt gällande lagstiftning tillförsäkradt en framskjuten plats i folkskolans läroplan. I nödfall tillstodja folkskolestadgans klokt afvägda ordalag att utan vidare uppteende ordna undervisningen inom särskilda distrikt eller skolområden på ändamålsenligt sätt. Så kan man t. ex. i skolor med två eller flera lärare uppdraga undervisningen i visst ämne, i detta fall kristendomsämnet, åt den därtill lämpligaste, om till äfventyrs icke alla lärarne pröfvas lämpliga att hvar och en i sin afdelning undervisa i

Om särskild
kompetens-
villkor för
kristendoms-
lärare i folk-
skolor m. m.
(Forts.)

sagda ämne. Och vid inträffad ledighet kan man, om man så vill, annonsera platsen ledig med skyldighet att undervisa företrädesvis i kristendom.

Medan jag är inne på denna sidan af saken, vill jag medgifva riktigheten af, hvad den siste talaren sade, att det möjligen är ett fel, då det i utskottets utlåtande talas om, att man kan anslå en folkskollärartjänst ledig och tillsätta den med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i slöjd. Om detta är ett misstag, så tror jag dock, att det är svårt att påvisa flera dylika i utskottets utlåtande. I alla läsåmen kan man säkerligen anställa lärare med skyldighet att undervisa hufvudsakligen i ettdera.

Nu betvivlar den ärade reservanten, att folkskolestadgan tillåter detta. Mina herrar, vi hafva försökt att inom utskottet befria honom från detta tvifvel, men det har beklagligtvis icke lyckats. Mot hans tvifvel står erfarenheten från åtskilliga skoldistrikter, där man praktiserat denna sak, vidare folkskolebyråns uttryckliga förklaring, som utskottet inhämtat, och jag skulle nästan tro, att det finnes något prejudikat, fastän jag icke kan referera det. Reservantens tvifvel om möjligheten af en sådan åtgärd synas icke längre berättigade.

Jag har, mina herrar, ännu en betänklighet mot reservationen, och den är af formell art. För några dagar sedan uttalades i denna kammare, då det var fråga om utdelning af Svensk författningssamling till riksdagsmännen, att en reservant icke hade motionsrätt, d. v. s. att i en reservation icke får föreslås någonting annat, än regeringen, en motionär eller ett utskott föreslagit. Det förefaller mig nästan, som om reservanten gjort någonting sådant här. Ty motionen gäller, såsom herrarna se, lärarbefattningar vid folkskolor utan angifven inskränkning, men reservationen gäller för det första endast folkskollärartjänster, för det andra endast ordinarie sådana folkskollärartjänster och för det tredje lärartjänster vid sådana skolor, där flera lärare äro anställda. Reservationen innehåller sålunda, såvidt jag kan finna, ett nytt förslag.

Det finnes en punkt i motionen, som icke vidrörts, och den gäller det skriftliga löfte, som motionären tänkt sig att kristendoms-lärare skulle afgifva. Det torde knappast vara nödigt, att jag går in härpå, eftersom motionären synes hafva återkallat sitt förslag i denna punkt. Jag skulle under andra omständigheter sökt uppvisa onyttigheten af detta löfte, för så vidt det afser att fastkedja lärare vid vissa läroåskådningar. Jag skulle sökt uppvisa den ringaktning för gällande lag, som förslaget kan medföra. Gällande lag stadgar redan, att folkskollärare skall utmärka sig för nit, gudsfruktan, sedlighet och mera sådant. Då man nu föreslår, att vissa lärare skola afgifva en skriftlig försäkran i samma riktning, ligger däri en ringaktning för deras omedelbara plikt till den lydnad för lagen, som vi svenskar bruka sätta så högt. Den utveckling, som motionären vill främja, går icke heller på den evangeliska linjen. Hans försök att införa eder och löften är icke en evangelisk utveckling. Det finnes en kyrka, som hopar garantier på garantier, eder på eder och löften på löften, nämligen den romerska kyrkan, och den, som i

detta afseende slagit rekord i våra dagar, heter Pius X. Men det är rakt icke den evangeliska vägen. För oss protestanter finnes icke mer än en väg, och den vägen är en genomgående skärpning af samhällslifvet hos enskilda och samhället.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Herr Gullberg: Motionären har genom sin motion fört fram en mycket viktig fråga, och jag anser i likhet med honom, att kristendomsundervisningen i våra folkskolor och öfriga läroanstalter är af den allra största betydelse. Det vore illa, om utvecklingen komme att gå i den riktning, att kristendomsundervisningen urvattnades och vårt svenska folk icke genom en god skolundervisning i den kristna tron skänktes en moralisk och sedlig ryggrad. Motionären har i sin motivering gjort ett uttalande, som vittnar om, att han anser den närvarande ställningen vara mycket betänklig. Han säger: »Om man låter blicken stanna vid det närvarande tillståndet i skolan, är det uppenbart, att ett allt större antal af såväl de allmänna läroverkens som folkskolans lärare redan nu intaga en sådan ställning till kristendomen och Guds i den heliga skrift uppenbarade ord, att det måste väcka de allvarligaste betänkligheter, att de skola bekläda platser såsom kristendoms-lärare.» Dessa ord äro ämnade att gifva en bakgrund åt de önskemål, som motionären framhållit, men då han kritiserar andra önskemål, som framburits från ett annat håll, då ser han icke längre ställningen så mörk. Han säger nämligen på sidan 5, då han talar om de förslag, som lektor Waldenström framlagt: »Dessutom förefaller det, som om han. (»lektor W.,») utginge ifrån en alltför pessimistisk uppfattning af tillståndet inom skolorna, särskildt folkskolan, hvarom i förevarande motion närmast är fråga.» Således anser ändå icke motionären det vara så betänkligt, som han förut gifvit uttryck för. Han säger vidare härom: »Min bestämda öfvertygelse är, att det öfvervägande flertalet folkskollärare äro och — äfven efter en eventuell omorganisation af folkskoleväsendet — alltjämt skola befinnas vara sådana, att kristendomsundervisningen kan med fullt förtroende öfverlämnas åt dem». Jag hyser, mina herrar, samma uppfattning, som motionären senast gifvit uttryck åt, nämligen, att ställningen inom särskildt folkskolan och den kristendomsundervisning, som där lämnas, är betydligt mycket bättre än exempelvis kristendomsundervisningen vid åtskilliga af våra högre allmänna läroverk. Hvarför skall man då börja med folkskolan? Hvarför skall man söka bryta sönder den uppfostran, som ligger däri, att en lärare följer barnen som uppfostrare och undervisare alltifrån de första dagarna af deras skoltid och till den sista? Tvifvelsutän är det uppfostrande arbetet lika viktigt som det undervisande, då det gäller skolan. Det har med rätta anförts särskildt mot läroverken, där den ena läraren aflöser den andra i olika ämnen, att uppfostran blir tillbakasatt för undervisningens skull. Skulle vi då vilja vara med om att folkskolan komme under samma omdöme? De vägar, motionären föreslagit såsom lämpliga att beträda, skulle

Om särskildt
kompetens-
villkor för
kristendoms-
lärare i folk-
skolor m. m.
(Forts.)

vara en tudelning af lärarkåren och en uppdelning af lärarnes undervisningsskyldighet äfven inom folkskolan. Detta, tror jag, är ytterst betänkligt att gifva sig in på, och jag kan därför icke annat än ytterligare understryka de uttalanden häremot, som gjorts af åtskilliga föregående talare.

Den ärade reservanten föreslår, att en skrivelse skulle aflätas till Kungl. Maj:t med hemställan om att folkskollärartjänster skulle kunna *anslås lediga* och tillsättas med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, och han motiverar detta sitt förslag genom att framhålla, att därigenom skulle beredas *samvetsfrihet* för lärarna. Det är egendomligt att från detta håll höra ett sådant tal, då skolstadgan redan nu innehåller bestämmelsen att *en folkskollärare skall vara känd för gudsfruktan, nit och intresse för församlingens gudstjänst* och hvad därmed sammanhänges. Enligt min uppfattning blir det en väsentlig skillnad mellan att anslå en plats ledig och tillsätta densamma med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendom eller om en skolstyrelse sedan vidtager en sådan åtgärd. Om någon lärare framställer önskan om att blifva befriad från undervisningsskyldighet i kristendomskunskap, eller om någon lärare sköter kristendomsundervisningen mycket dåligt, så kan redan nu genom skolstyrelsernas försorg en omrangering äga rum, och då vinner man på en bättre väg det åsyftade resultatet.

Då jag sålunda icke heller kan instämma med den ärade reservanten, tillåter jag mig, herr vice talman, att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bruce: Herr talman, mina herrar! Det har i denna sak redan anförts så mycket, att föga är att tillägga, men såsom ledamot i styrelsen för den allmänna sammanslutningen af Sveriges folkskollärarkår anser jag mig böra säga ett par ord.

En motion som denna har två sidor. Ingen betviflar väl, att motionären genom sitt förslag vill främja den kristendomsundervisning han anser nyttigast för vårt folk, men i förslaget om nya bestämda lagföreskrifter ligger också en dom öfver de förhållanden, som nu råda, en dom öfver det sätt, hvarpå lärarna vid våra folkskolor fullgöra sitt uppdrag. Att märka är, såsom redan blifvit framhållet, att motionären icke stöder sig på några konkreta fall från folkskolorna, utan i stället ansett lämpligt att taga exempel från andra undervisningsanstalter. Man skulle då kunna tänka sig, att det icke finnes någon säker kontroll öfver kristendomsundervisningen i folkskolorna, och att man icke så noga kan veta, huru det i detta fall står till. Jo, mina herrar, kristendomsundervisningen i folkskolorna är mycket starkt kontrollerad. För det första ha vi skolrådet med pastor som själfskrifven ordförande, och han bör väl vara intresserad af saken, och dessutom säges det uttryckligen i folkskolestadgan, att äfven de präster, som icke äro ledamöter af skolrådet, skola vaka öfver kristendomsundervisningen och, om de finna anledning till anmärkning, anmäla detta hos vederbörande skolrådsordförande eller distriktets folkskoleinspektör. Vidare öfvervakas

undervisningen i skolorna af därtill särskildt förordnade folkskoleinspektörer, af hvilka för närvarande de flesta äro präster, samt af biskop och domkapitel. Med all denna kontroll synes det, som om man borde kunna draga fram i ljuset de missförhållanden, som möjligen förefinnas, så att man kunnat få verkligt konkreta fall att stödja en lagändring på, ty man bör icke lagstifta endast på grund af undantagsfall eller lösa förmodanden.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Motionären har aberopat den petition angående kristendomsundervisningen, som för några år sedan ingafs till regeringen. Den uttalar sig emellertid icke för några bestämda lagparagrafer, utan framhåller endast allmänna önskemål, och den som vet, huru många bland namnunderskrifterna tillkommit, kan icke ha så stor respekt för densamma. Motionären har dessutom framhållit de förslag, som folkundervisningskommittén skall komma att framlägga. Men man kan icke vidtaga åtgärder på grund af denna kommittés förslag, förrän de verkligen föreligga, och det göra de icke ännu.

Jag har icke något skäl att vidare gifva mig in på de åtgärder, motionären föreslagit, då han icke längre själf synes hålla på att vi nu skola besluta oss för dem, och jag skall därför i stället hålla mig till reservationen, hvartill motionären också anslutit sig. Den fördel, som genom ett bifall till reservationen skulle vinnas, är, att man skulle kunna förklara lärarbefattningar lediga och tillsätta dem med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendom. Det har redan framhållits, att möjligheter i den vägen finnas redan nu, och jag kan icke tänka mig, att man genom den föreslagna anordningen skulle lättare nå det mål man vill vinna. Af ett par föregående talare har redan framhållits hvad en sådan anordning skulle leda till. Det har sagts af den ärade reservanten, att den dualism, som skulle uppstå, i alla fall blefve mindre, om man finge denna bestämmelse. Det är icke säkert, att så skulle blifva förhållandet. Om man erhåller särskilda lärare i kristendomskunskap, får man vid sidan af dem andra, som ej skola undervisa i detta ämne. Finnes det männe ej då fara för att man skulle lättare i folkskolorna få in lärare med mera materialistisk åskådning, som skulle kunna motarbeta kristendomsundervisningen, än om alla folkskolans lärare fortfarande skola vara förpliktade att undervisa i kristendomskunskap? Af den motivering reservanten nyss anfört till sitt förslag, synes framgå, att han vill ha det som en allmän princip, att man skulle ha en ämnesuppdelning inom folkskolan just för kristendomsundervisningens skull. Inom folkskolekretsar har man däremot hittills ansett, att man i folkskolan helst bör hafva lärare, som undervisa i alla ämnen, ty sådana lärare blifva mera förtrogna med barnen och de med honom. Jag är viss om, att, om en lärare i kristendom skulle undervisa endast några timmar i veckan, först i en och därefter i en annan klass, han af barnen skulle betraktas som en främling. Deras egentlige lärare blefve den, som undervisade i andra ämnen. En lärare, som undervisade endast några timmar i veckan, skulle icke kunna lära känna barnen så bra som andra lärare, och den viktiga förutsättning för personlig påverkan,

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

som måste ingå som en väsentlig beståndsdel i kristendomsundervisningen, vore därmed borttagen.

Jag kan icke heller finna, att själfva formuleringen, att de hufvudsakligen skulle undervisa i kristendomskunskap, är lycklig. Nu kan jag kanske misstaga mig, men jag tycker, det skulle innebära, att om han skall hafva den hufvudsakliga undervisningsskyldigheten i kristendomskunskap, så skall han hafva sina flesta undervisningstimmar just i det ämnet. Har han 30 undervisningstimmar i veckan, så bör han hafva minst 16 i kristendom, om han skall kunna sägas undervisa hufvudsakligen i detta ämne. Men detta skulle ej kunna genomföras i de s. k. B-skolorna, som hafva blott 2 lärare och ej heller i många af de andra s. k. A-skolorna. I alla dessa skolor finge han ej hufvudsakligen undervisa i kristendomsämnet, ty han hade ett mindre antal timmar i detta i jämförelse med sin öfriga tjänstgöringsskyldighet. Därför tror jag, att det vore i det hela taget oklokt, om man skulle formulera på det sättet. Och vidare har saken äfven en annan sida. Skall man annonsera vissa tjänster lediga i detta ämne, så betyder detta ju, att det vid en hel del skolor komme att finnas lärartjänster, där ingen undervisning i detta ämne skulle ingå. Skall man kungöra äfven detta? Naturligtvis, ty annars skulle följden kunna blifva, att dessa tjänster, med hvilka undervisning i kristendom ej vore förenad, söktes af lärare, som vore varmt intresserade just af detta ämne. Och sådana finnes det ju många, som motionären också erkänner, och för dem blefve det då en stor desillusion, om de sökte och erhöle befattningar, i hvilka ej inginge någon undervisning i sagda ämne. Och vidare skulle man på det sättet kunna komma att binda lärare med särskild kompetens i kristendomskunskap vid tjänster, där kristendom ej inginge som läroämne, hvilket komme att gå stick i stäf mot hvad motionären önskar. Därför borde en sådan här bestämmelse vara mer allmänt hållen. Och, som sagdt, jag har den öfvertygelsen, att med nuvarande bestämmelser kan man nog reda sig så länge. Om man vill vidtaga särskilda åtgärder i detta fall, så kan man invänta den omarbetning af våra folkskoleförfattningar, som kommer att ske inom en snar framtid, på grund af det uppdrag, som folkskoleundervisningskommittén fått sig anförtrodd. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Clason: Äfven jag skall be att få yttra mig något i denna fråga, och då vill jag till en början framhålla, att den enligt min uppfattning i själfva verket är större, vida större än hvad som framhålles i motionens kläm. Motionens kläm och i följd däraf äfven reservationens kläm rör nämligen blott folkskoleundervisningen, men alldeles samma förhållanden och i följd däraf alldeles samma betänkligheter gälla naturligtvis kristendomsundervisningen äfven i andra läroanstalter. Motionären har också berört detta i sin motivering, men han har gått förbi det i klämman. Jag tror, att det varit lyckligare, om motionären äfven i klämman tagit upp frågan i hela dess vidd.

Ser jag nu på frågan i dessa större proportioner, så är det för mig tydligt, att det ej saknas svensk lag, som åtminstone har afsett att gifva ett skydd mot de tendenser i upplösande riktning på kristendomsundervisningens område, som motionären har berört. Och den saken har i själfva verket ansetts så viktig, att man ej nöjt sig med någon blott administrativ förordning som folkskolestadgan, utan man gaf det skyddet i själfva grundlagen. Jag erinrar om bestämmelsen i § 28 R. F., som innehåller, att till »tjänst, hvarmed är förenadt åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap, kan den endast utnännas, som bekänner den rena evangeliska läran», äfvensom om supplementstadgandet, som säger, att detsamma gäller för den, som skall deltaga i handläggningen af mål, som angå religionsvård och religionsundervisning. Det ligger nu alldeles gifvet i sakens natur, att när den paragrafen skrefs in i grundlagen, så var den just ett sådant skydd som det afsedda. Det var ju på den tiden till och med förbjudet för *alla* att utsprida eller offentligent förkunna främmande lära, naturligtvis då så mycket mer för religionslärare. Nå, finnes det skyddet kvar ännu? Såvidt jag förstår, har ingenting inträffat, som berättigar till att nu i detta grundlagsbud lägga in annat, än hvad som därmed ursprungligen afsågs.

Det är visserligen sant, att på andra områden religionsfrihetens och kulturfrihetens grundsats genomförts, och vi äro väl alla ense om, att detta är en lycka. Men såvidt jag förstår, så har man vid genomförandet af *dessa* reformer aldrig afsett att ge åt de nämnda grundlagsorden någon ny innebörd i fråga om religionsundervisningen, och under sådana förhållanden lär det fortfarande stå fast, att den, som skall utnännas till religionslärare, måste »bekänna den evangeliska läran». Det, som ändock skulle hafva gjort motionen befogad ur denna synpunkt, skulle då hafva varit endast detta, att folkskollärare faktiskt ej utnännas af Kungl. Maj:t, men det är ej troligt, att man på den grunden skulle vilja vindicera fram något egentligt undantag för dem.

Så långt vore alltså allt godt och väl, om icke här ett *om* komme emellan. Och det är, att numera på åtskilliga håll börjat göra sig gällande en helt annan tolkning af § 28, en tolkning, som säger, att detta »bekänna», som står där, ej betyder något annat än det rent formella förhållande, att personen i fråga ej trädt ut ur den svenska statskyrkan. Han behöfver blott vara döpt i denna — kanske ej ens det — men sedan kan han faktiskt och praktiskt tillhöra och utöfva och förkunna hvilken religiös åskådning som helst eller hvilken irreligiös åskådning som helst; det hindrar ej, att han kan stå kvar i statskyrkan, och att han alltså kan och skall utnännas till lärare i kristendom, om han därtill i öfrigt har den nödiga kompetensen. Orimligheten häraf blir dock klar, om man erinrar sig, att det faktiskt för närvarande finnes en hel del folk, som stå kvar i statskyrkan, ehuru de hafva en mycket afvikande uppfattning på det religiösa området. Man kan ju peka t. ex. på en stor skara dissenters i statskyrkan, t. ex. baptister o. s. v. Ingenting hindrar, att en person

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Om särskildt
kompetens-
villkor för
kristendoms-
lärare i folk-
skolor m. m.
(Forts.)

är mormon och ändå står kvar i statskyrkan, och med den tolkning jag berört, skulle ingenting hindra, att t. ex. Konungen vore baptist.

Det är mot denna åskådning, som på det sättet vill gjuta in ett alldeles nytt innehåll i grundlagens gamla former, som jag tror att man måste hafva ögonen öppna. Annars komma vi ut på ett fullkomligt sluttande plan. Motionären har i bilagorna till sin motion gifvit ett par exempel, som visa detta. Han har talat bland annat om en lärare i en af staten understödd skola, som gör de nytestamentliga berättelserna till idel sagor och sägner. Man skulle kunna peka äfven på andra fall. Om en lärare såsom författare exempelvis förklarade Kristi uppståndelse vara en myt eller i fråga om ett utprägladt kristendomsfientligt arbete sade, att det däremot egentligen ej finnes något att invända, så tror jag, att de allra flesta af oss skulle vara ense därom, att denne ej passade till sådana ämbeten, om hvilkas innehafvare § 28 har den nämnda föreskriften. Men det blefve, om man godkände den nya tolkningen, naturligtvis då så — som för öfrigt ock från åtskilliga håll framstälts som ett eftersträfvansvärdt program — att förkunnelsen i kyrka och skola ej skulle vara »bunden af någonting annat, än förkunnarens eget förstånd och samvete». Det vill säga: om förkunnarens eget förstånd och samvete bjöde honom att förkunna katolicism eller buddism eller mormonism, så skulle han enligt nämnda program hafva rätt att göra detta i svenska statens kyrkor och skolor.

När jag nu opponerar mig mot en sådan utveckling och mot de tendenser, som ligga där bakom, så vill jag betona, att däri ej ligger något som helst klander eller dömande af olika tänkande på det religiösa området. Jag är tillräckligt mycket protestant för att erkänna hvar och en fullmyndig persons rätt att taga sin religiösa tro på sitt eget ansvar. Men här gäller det enligt min tanke något helt annat. Den svenska staten, det svenska folket har en gång ställt sig på den positionen i religiöst hänseende, att det vill vara ett evangeliskt-lutherskt folk: det är dess lifserfarenhet — man skulle kunna säga, att det är dess under sekler och ofta med blod tillkämpade lifserfarenhet, att där går den säkraste vägen till målet fram. Det är naturligtvis i den öfvertygelsen, som det — hvilket debatten i fjol i Andra kammaren visade — icke vill ha en konfessionslös undervisning, utan vill ha en evangelisk-luthersk kristendomsundervisning i sina läroanstalter. Detta innebär icke något motstånd mot reformer i själfva undervisningssättet, som en ärad talare på jämtlandsbänken talade om. Men det är folkets fulla rätt att få denna undervisning på evangelisk-luthersk grund; det är därför man har inrättat lärarplatserna. Och den rätten får då ej eskamoterats bort, genom att personer med annan åskådning komma och säga: Jag vill ha lärarplatsen, lönen, men sedan är det min rätt att undervisa hur jag behagar. *Kunna* eller *vilja* de ej gifva *den* undervisning, som svenska staten och svenska folket önskar, då hafva de ingenting med dessa befattningar att skaffa, då få de söka sig andra lifsuppgifter. Detta är ej fråga om tolerans eller icke tolerans, utan jag skulle snarare vilja säga, att det är fråga om en

rent borgerlig ordning, om uppriktighet, man skulle kunna säga: om rent spel.

Om nu någon skulle vilja säga: ja, men vi behöfva denna frihet i undervisningen för att kunna komma till den nya religiösa reformation, som vi åstunda, ja, då ville jag svara, för det första, att förkunnelse och undervisning stå dem öppet, *blott ej i statens läroanstalter*, och för det andra, att sådana reformer och sådana reformatorer växa ej fram därigenom, att reformatorn tar lön för ett, men gör ett annat, utan de komma först, när han på ett helt annat sätt blir trogen den inre sanningsrösten. Där kommer jag till detsamma, som en talare på skånebänken berörde, då han talade om samvetets kraf.

Men, såsom jag sade nyss, min öfvertygelse är, att vi på detta område otvifvelaktigt stå inför en viss fara för att den religionsundervisning, som vi önska skall vara *ett*, så småningom glider öfver att blifva något helt annat. Och då nu motionären på en punkt framställt ett påpekande, som synes mig gå i rätt riktning, så kommer jag att rösta för reservationen. ehuru jag ej anser, att den bort inrymma mera.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast vända mig emot några uttalanden af kyrkoherde Stadener. Han antydde, att reservanten ej skulle hafva rätt att framställa ett sådant förslag som det han i reservationen upptagit. Häremot behöfver blott erinras, att reservationen endast innebär en inskränkning i det af mig framställda yrkandet, hvadan reservanten haft full betogenhet att göra ifrågavarande yrkande.

Herr Stadener talade om, att jag med min motion skulle kunna bidraga till skolornas och folkets afkristnande. Det var nu en ganska egendomlig tankegång. Skulle det ligga en så ofantlig fara uti att man fordrar någon garanti för, att kristendomsundervisningen verkligen blir sådan, som vi hafva rätt att fordra? Herr Stadener talade i detta sammanhang särskildt om förslaget, att lärarne skulle afgifva en försäkran, att de ville undervisa i enlighet med vår evangeliska tro. Han talade om detta löftes onyttighet och hur barockt det vore, när man jämförde det med gällande lag. Jag frågar då: Hvad tänker herr Stadener om sitt prästlöfte? Jag har formulerat denna försäkran efter prästlöftet. Här föreligger ju sålunda ett likartadt fall af garanti, som kyrkan fordrar. Men jag vet, att mången i vår tid anser, att prästlöftet är både betydelselöst och stridande mot utvecklingen, eller hur termen lyder. Det går väl ej an att tala om dessa saker på sådant sätt, som herr Stadener gjorde. Jag har ju för öfrigt afstått från krafvet på en sådan garanti i frågans närvarande läge.

Herr Stadener invände vidare, och det var hans hufvudsakligaste invändning, att om man skulle bifalla reservationen, så åstadkomme man därigenom en tudelning af lärarkåren; men jag frågar, om detta verkligen komme att ske. Hela saken är den, att man på detta område inför ämnesläsning i stället för att läraren skall vara skyldig att undervisa i alla ämnen. Sådan ämnesläsning förekommer ju vid

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

de allmänna läroverken utan att orsaka någon tudelning af lärarkåren. Den förekommer äfven i vissa fall vid folkskolorna.

Det förhåller sig för öfrigt i det hänseendet ej så, som en annan talare nämnde, nämligen att man då särskildt tillskapade kristendoms-lärare med uteslutande skyldighet att undervisa i kristendom. Ifrågavarande lärare skulle nämligen vara folkskollärare såsom hittills, men därvid hafva hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendom.

Herr Stadener tyckte, att allt vore väl bestäldt och att det vore för tidigt att lagstifta. Men det är att följa just den praxis, mot hvilken hofpredikanten Hammarsten fällde sina förut anförda varnande ord. När nu herr Stadener tycker, att det är bra som det är, och att det är för tidigt att göra något, så är det i allt fall egendomligt, att han ej reserverar sig mot utskottets motivering, utan instämmer i utskottets uttalande, att »afsevärda olägenheter understundom vidlåda de nuvarande förhållandena, som nödga en folkskollärare att undervisa i kristendomskunskap, utan hänsyn till den ställning han intager till kristendomen», och än mer uti utskottets i motiveringen inryckta förslag till just den åtgärd, som reservanten har upptagit i sin reservation.

Herr talman, mina herrar! Skulle frågan här falla, så har hela kristendomssaken i vårt land tillfogats ett nederlag, som ej blir lätt att reparera. Jag kan ej tro, att kammaren vill föranleda något sådant.

Herr Bergqvist: Redan då jag förra gången hade ordet, ämnade jag föreslå en liten redaktionell ändring i reservationen, och efter herr Bruces yttrande är det kanske ej lämpligt att underlåta detta. Jag vill utbyta orden i sista satsen: »med hufvudsaklig undervisningsskyldighet i kristendomskap» mot: »med undervisningsskyldighet *företrädesvis* i kristendomskunskap».

Vidare skulle jag kunna ha anledning att replikera åtskilliga af de föregående talarne, särskildt herr Stadener, men med hänsyn till att tiden redan är långt framskriden, och då herr Ekman redan sagt det viktigaste af det jag hade velat säga, afstår jag därifrån.

Herr Östberg, Johan: Jag begärde ordet, då motionären slutade med att säga, att om utskottets förslag skulle bifallas, så skulle kristendomssaken och kristendomsundervisningen i vårt land tillfogas en obotlig skada.

Då jag deltagit i utskottets behandling och tillhör dess majoritet, så ber jag att få uttala som min åsikt, att något sådant ej kommer att bli fallet. Hvad gäller det här, hvad är skillnaden mellan reservationen och utskotts-förslaget? Utskottet säger, att den möjlighet, som reservationen vill införa, redan finnes. Det har ej heller här kunnat bestridas, att en sådan möjlighet finnes.

Man säger, att den ej användes. Ja det är naturligtvis därför, att något större behof att använda möjligheten ej har förekommit. Visar sig ett sådant behof, då kan sålunda efter utskottets uppfatt-

ning hvad reservanten afser vinnas. Vid ett sådant förhållande synes det mig, att utskottet har fullt fog för sitt yrkande, då det afstyrker skrivelse till Kungl. Maj:t i ämnet, och därför anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

Herr Stadener: Herr talman! Herr Ekman har tydligen varit så lifligt intresserad för den sak, han velat bringa å bane, att han ej kunnat, som jag önskat, förstå hvad jag velat uttrycka. Jag vill nu endast understryka hvad jag nyss sade, nämligen att vi äro inbegripna i ett ganska energiskt arbete på att förbättra kristendomsundervisningen i folkskolan i vårt land. Jag började mitt anförande med att framhålla detta i tydliga ordalag, och däraf framgick, att det ej är min åsikt, att allt är bra som det är. Men väl anser jag däremot, att det för närvarande är bättre, än det skulle blifva i framtiden, om motionären och reservanten finge sin vilja igenom.

Hvad angår den vädjan herr Ekman gjorde till min uppskattning af mitt prästlöfte, hvaraf han menade, att det skulle följa en motsvarande uppskattning af det här föreslagna löftet för folkskollärare, så vill jag säga, att den utveckling, som jag nyss antydde, går på den linjen, att vi undvara så mycket som möjligt löften och eder. Vi hafva haft prästed, vi hafva nu prästlöfte, och den dag torde komma, då äfven det löftet har sett sin bästa tid. För en mängd andra tjänstemän, som fått aflägga eder och löften, har detta undan för undan blifvit afskaffadt, och vi hafva i stället bemödat oss att bringa till stånd större helgd åt lagen och större samvetsgrannhet i lydnad för lagen.

Hvad så beträffar den oro i landet, som motionären åberopat till stöd för sin motion, vill jag till sist säga, att vi själfva böra hålla oss lugna, medan den yttre oron pågår. Af historien framgår, att de tider, under hvilka vindstilla rådt, icke varit de bästa för skapande af verkliga värden. Som ett exempel från gångna tider vill jag anföra reformationstiden. Då utformade Luther sitt utkast till evangelisk kristendom, då framställde en målare som Rafael sina tafvor med lugna och klara linjer, då uppmätte Kopernikus världsbyggnaden på nytt. Och man märker ingen darrning eller skälfnings i deras arbete. Midt i tidens oro litande på historiens Herre, bevarade de sinnets jämvikt och tillbragte sin tid med att skapa positiva värden. Detta böra också vi göra.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag vill endast tillkännagifva att jag instämmer i det ändringsförslag, som herr biskop Bergqvist framställt.

Herr Klefbeck: Jag skall ej förlänga diskussionen, men jag vill protestera mot ett uttalande i motionärens motivering.

Innan jag emellertid kommer dit, vill jag förklara, att det är mig ett nöje att instämma med en af de föregående talarne på

Om särskildt kompetensvillkor för kristendoms-lärare i folkskolor m. m.
(Forts.)

stockholmsbänken i hans opposition emot det yttrandet, att kristendomssaken skulle lida ett obotligt nederlag, om reservationen icke här i dag skulle bifallas. Jag vågar säga, att jag lika varmt som någonsin motionären behjärtar kristendomssaken, men jag menar, att ett sådant uttalande icke har stöd i verkligheten. Däremot anser jag, att den motivering, som han förebragt, är af den natur, att, som en talare på skånebänken yttrade, motionen och dess kläm hvila på mycket svaga grunder. Vi hafva omkring 20,000 lärare i våra folkskolor, och man har blott kunnat uppleta ett eller annat exempel till stöd för en åtgärd i här åsyftad riktning. Redan detta förhållande synes mig tala för, att en sådan åtgärd ännu icke är af behovet påkallad.

Då vidare alla de exempel han anført härflyta från allmänna läroverk och därmed likställda skolor, så synes det mig, att den här föreslagna åtgärden måste äfven på folkskolans område blifva verkningslös, ty förhållandet inom läroverken är ju det, att där redan finnas lärare med hufvudsaklig undervisning i kristendom, och ändå hafva inom dessa läroverk sådana förhållanden framträdt, som kunnat gifva honom anledning till sin motion. Vidare har jag under årtal följt med vår folkskollärarkårs arbete, och jag har mångfaldiga gånger suttit som åhörare vid en kristendomsundervisning, som har varit lagd och utförd på ett sådant sätt, att hela mitt inre varit stämtdt till andakt. Därför vågar jag säga, att motionen ännu ej är af behovet påkallad.

Hvad vidare beträffar den vördade stockholmspräst, hvars namn motionären här anført, och hvars yttranden han åberopade, nämligen om de erfarenheter, denne gjort, när han samtalat med sina konfirmander, och hvilka vore sådana, att det hade upprört honom, när han fick höra hvad de i skolan hade inhämtat, så ber jag att få påpeka, att denne vördade prästman under en stor del af sin tjänstgöring var anställd vid Blasieholmskyrkan. Han hade då skaror af konfirmander att undervisa, af hvilka jag tror mig kunna säga, att åtminstone 75 procent kommit från högre läroverk och icke från folkskolor, och sålunda visar äfven det exemplet, att det missförhållande man iakttagit rörde sig inom läroverkens område och icke inom folkskolorna. Och sådant hade där kunnat förekomma, trots att där införts rättighet att anslå platser lediga med kristendom som hufvudsakligt undervisningsämne.

Men det var, som sagdt, mot en punkt i motionärens motivering, som jag ber att på det bestämdaste få protestera. Det har förväntat mig — det kan jag icke underlåta att säga — att få se sådana ord uttalade af honom som dem jag upptäcker uti motionen. Från en ovederhäftig man eller kvinna i en aflägsen landsbygd har jag många gånger erfärit sådana ord, men jag hade icke väntat att möta dem här. I slutet af andra stycket på tredje sidan i motionen säger motionären på tal om de friare strömningar, som förmärkts vid ett uppgifvet läroverk: »Och att de folkskollärare, som anslutit sig till det socialdemokratiska partiet med dess kända ställning till kristendomen i de flesta fall torde vara att hit hänföra, lär icke kunna bestridas.»

Jag vågar påstå inför lefvande Gud, att jag är en kristen och jag vågar säga, att jag just såsom kristen har blifvit socialdemokrat. Trots det att jag växt upp i ett gammalt ämbetsmannahem med urgamla konservativa traditioner, trots det att uti min omgivning konservatismen var a och o, trots att jag visste läget inom ledande kyrkliga kretsar, så har jag mot min vilja drifvits till den ställning, jag nu intager, just emedan jag velat vara en ärlig kristen. Jag hoppas, att jag aldrig mera i Första kammarens förhandlingar skall behöfva protestera mot ett sådant uttalande.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan!

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på förevarande utlåtande vore yrkadt, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation, med den ändring att de fem sista orden komme att lyda »med undervisningsskyldighet företrädesvis i kristendoms-kunskap».

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda betänkande nr 14, i anledning af väckt motion om upphörande af statens skogs- och jägeribetjäntes rätt till skattefrihet för tjänstehundar.

I en inom Andra kammaren af herr *Hedström* väckt motion, nr 96, hvilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade föreslagits, att 1 § i kungl. kungörelsen den 1 juni 1877 angående skatt för hundar måtte få följande ändrade lydelse: »Såväl i stad som på landet må kommun icke allenast besluta, huruvida för hundar eller särskilda slag af dem skatt skall årligen utgöras, utan äfven bestämma beloppet af den skatt, dock ej öfverstigande 15 kronor, som enhvar inom kommunens område boende, hvilken därstädes har hund, skall för hvarje sådant djur erlägga.»

Utskottet hade i detta betänkande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning af herr *Hedströms* förevarande motion, II: 96, om upphörande af statens skogs- och jägeribetjäntes rätt till skattefrihet för tjänstehundar, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för sådan ändring af kungl. kungörelsen den 1 juni 1877, angående skatt för hundar, att kommun måtte äga att upptaga skatt äfven för hundar, som innehades af skogsstaten tillhörande tjänstemän.

Om upphörande af skogsstats-tjänstemäns rätt till skattefrihet för tjänsthundar.
(Forts.)

Reservation hade afgifvits af, bland andra, herr *K. G. Karlsson*, hvilken, med instämmande af herr *Lyckholm*, yrkat, att utskottet måtte afstyra motionen.

Herr Karlsson: Herr talman, mina herrar! Då jag reserverat mig mot detta betänkande, skall jag anhålla att få yttra några ord, oaktadt jag kan meddela, att Andra kammaren redan afslagit utskottets hemställan. Detta har emellertid skett med så liten majoritet som en enda röst, och jag befarar, att motionären anser det vara en uppmuntran att komma tillbaka med motionen nästa år. Jag vill därför yttra några ord i denna kammare, i den djärfva förhoppningen, att man möjligen här skall få en större majoritet för afslå motionen.

Först vill jag då konstatera, att motionären och utskottet utgått från två egentligen helt och hållet skilda synpunkter vid frågans bedömande. Motionären finner det obilligt, att skogsstatens tjänstemän och betjante skola slippa erlægga skatt för af dem ägda hundar, en skatt som andra medborgare under liknande förhållanden måste utgöra. Han går till och med så långt i motionen, att han antyder, att om man ville vara riktigt rättvis, så borde ifrågavarande tjänstemän och betjante förbjudas att gå med hund i skogen under sin tjänstgöring. Utskottet intager däremot en helt annan ståndpunkt. Utskottet erinrar till en början om den för ifrågavarande tjänstemän gällande instruktion, innehållande den bestämmelsen att de skola befrita sig om utöandandet af för villebrådet skadliga rofdjur, äfvensom att i öfrigt främja en ändamålsenlig jaktvård, och utskottet finner det under sådana förhållanden vara olämpligt att frantaga dem en förmån, hvilken de hittills ägt. Utskottet säger nämligen på tredje sidan: »Det synes ej heller vara billigt att beröfva ifrågavarande tjänstemän en förmån, hvars förutsättning delvis alltjämt är för handen.» Utskottet har emellertid gjort en annan upptäckt under sin behandling af detta ärende, en upptäckt, som motionären icke tyckes ha gjort. I allt fall har han icke beaktat den synpunkten. Utskottet håller nämligen före, att en rätt afsevärd inkomst undandrages kommunen på grund af att ifrågavarande tjänstemän äga skattefrihet för dessa hundar.

Nu skulle jag vilja framhålla såsom min mening, först och främst att utskottets utgångspunkt för bedömande af frågan väl knappast är berättigad. Utskottet säger själf, att ifrågavarande bestämmelse om hundskatt öfver hufvud torde hafva inkommit för att »sätta en viss gräns för en alltför talrik förekomst af hundar». Således tänkte man, när hundskatteförordningen tillkom, egentligen icke på att därigenom bereda kommunerna inkomst. Fastmera har kungörelsen haft det redan af mig citerade och af bevillningsutskottet äfven omnämnda syftet. Att då vilja ålägga ifrågavarande tjänstemän skattskyldighet, därför att en afsevärd inkomst undandrages kommunerna, finner jag för min del vara inkonsekvent och knappast berättigadt. Men äfven om man vill utgå från denna, såsom jag tycker, något småaktiga synpunkt vid frågans bedömande, så är den eventuella förlust, som vederbörande kommuner nu göra, genom

att hundarna icke beskattas, alltför obetydlig för att motivera bifall till utskottets förslag. Motionären sade under ärendets behandling inom utskottet, att det är icke nog med att kronojägarna hafva en hund, utan de kunna hafva ända upp till två eller tre stycken. Om man nu vet, att hundskattens maximum är 15 kronor, men att detta maximum väl sällan tillämpas i landskommunerna, och att det å andra sidan finnes landskommuner, där det icke förekommer någon hundskatt, eller där hundskatten är 2, 3 eller 5 kronor, och om man då multiplicerar dessa siffror med det maximiantal djur motionären uppgaf, eller tre, så kommer man *icke* till så synnerligen höga belopp eller såsom utskottet uttrycker sig till de »rätt afsevärda inkomster», som nu »undandragas kommunen». Man kommer i stället till så små belopp, att man icke behöfver fästa sig vid dem, och jag har i min reservation framhållit, att kommunen har andra skatteinkomster af vederbörande skogstjänsteman, som mer än väl motväga den eventuella inkomstminskning, kommunen skulle lida därigenom, att tjänstemannen är befriad från erläggande af hundskatt.

Jag skall emellertid be att få för kammaren framhålla en annan sida af saken, som måhända borde vara afgörande, när det gäller att taga ståndpunkt till hvad utskottet föreslår. Utskottet utgår från att ifrågavarande skogsstatstjänstemän skola få behålla den nu innehafda förmånen och föreslår för den skull, på det att kommunerna i hvarje fall skola hållas skadeslösa, att *staten* skall lämna ersättning för den inkomstminskning, som kommunerna enligt utskottets mening skulle komma att lida. Men hur skall man då gå tillväga i detta fall? Hvad är meningen? Utskottet yttrar i andra stycket på fjärde sidan, att frågan synes kunna lösas så, att åt »vederbörande tjänstemän af statsmedel beredes godtgörelse för utgifven hundskatt, i den mån antalet och beskaffenheten af de af dem innehafda hundarna efter vederbörlig pröfning finnes motsvara behovet af hundar för deras tjänsteäligganden». Men jag vill fråga kammaren, om det är rimligt, att man skall behöfva uppdraga åt offentlig myndighet — såsom jag förmodar domänstyrelsen eller någon af denna styrelse förordnad tjänsteman — att för hvarje särskildt fall taga reda på, huru många hundar dessa tjänstemän och betjante äga och af hvilken beskaffenhet hundarna äro, äfvensom bestämma, huruvida ersättning skall lämnas tjänsteman eller icke. Jag hade verkligen trott, att domänstyrelsen hade viktigare ärenden att behandla än dylika. Det har så ofta klagats och icke minst i fråga om de tjänstemän det här gäller, jägmästarna, att de i stället för att ägna sig åt praktiska göromål försjunka i skrifgöromål. Men på detta sätt skulle det bli skriferier utan något som helst ekonomiskt värde, skriferier, som däremot skulle göra ganska stort intrång på ifrågavarande tjänstemäns tid.

Herr talman! Då jag icke kan tänka mig, att kammaren kan vilja biträda en dylik anordning, så har jag reserverat mig tillsammans med herr Lyckholm och jag ber att få yrka afslag såväl å motionen som å utskottets hemställan.

Om upphöjande af skogsstatstjänstemäns rätt till skattefrihet för tjänstehundar.
(Forts.)

Om upp-
hörande af
skogsstats-
tjänstemäns
rätt till
skattefrihet
för tjänste-
hundar.
(Forts.)

Friherre Trolle: Då frågan om skrivelse förfallit genom Andra kammarens nyss fattade beslut, tjänar det ju icke till någonting att här diskutera ett fallet förslag och därmed upptaga kammarens tid. Jag skall därför be att få framhålla blott en enda sak.

Vår ärade utskottsordförande sade, att det förvånade honom mycket, att utskottet under ärendets behandling kunnat se frågan ur beskattningssynpunkt, ty frågan var så liten ur den synpunkten. Det har naturligtvis utskottets ordförande mycket rätt i. Men att vi kommo att se på frågan äfven ur beskattningssynpunkt berodde därpå, att enligt 1861 års författning hade icke kommunerna rätt att upptaga högre hundskatt än fem riksdaler riksmünt för hvarje hund, under det att genom en tilläggsförordning af år 1877 kommunerna fått rätt att tredubbla detta maximum till 15 kronor för hvarje sådan hund. Det upplystes på den afdelning i utskottet, där ärendet behandlades, att det finnes flera kommuner i norra Sverige, där visserligen hundskattemedlen icke äro »afsevärda inkomster» — så lyckligt är det icke — men där man räknar med dessa hundskattemedel som kunna uppgå till många hundra kronor. Det var därför icke så underligt, att utskottet anlade den synpunkten på frågan.

Detta är ju en liten fråga, men frågan har blifvit väckt och legat på utskottets bord, hvadan utskottet måst taga den i grundligt öfvervägande. Huru liten den än varit. Vid behandlingen har då utskottets flertal funnit frågan bäst lösas på det sätt, utskottet i sitt nu afgifna betänkande antydt. Att utskottet vid dess undersökning gått grundligt tillväga torde framgå redan däraf, att det åtgick två hela dagar vid afdelningens behandling af frågan. Emellertid har den nu fallit, och jag skall därför, som sagdt, icke upptaga herrarnas tid, men då den ärade utskottsordföranden har yrkat afslag, så yrkar jag bifall till utskottets betänkande.

Herr Barthelson: Utskottets ordförande har ju på ett klart och tydligt sätt redogjort för frågans innebörd. Han har visat, att den icke är någon ekonomisk fråga, såsom den siste ärade talaren ville påstå. Jag skulle nästan vilja säga, att det är en fråga af något slags sockenpolitisk art, men att frågan kan hafva någon betydelse för de kommunala inkomsterna, det kan jag icke finna. Vid frågans behandling nyss uti Andra kammaren nämnde en talare något om upprinnelsen till föreliggande motion, och jag måste säga, att hvad han angaf som motionens upphof synes mig stå i ett alldeles riktigt förhållande till själfva motionens affattning. Jag skall icke undandraga mig nöjet att omtala denna historiet för de af denna kammares ledamöter, som kanske vid tillfället icke voro närvarande där inne. Denne talare yttrade nämligen, efter hvad det berättats, att orsaken till föreliggande motion var den, att en kronojägares hund klått upp en hemmansägares eller något i denna stil. Små orsaker kunna alltså få stora verkningar.

Jag vill nu icke vidare inlåta mig på den ekonomiska sidan af frågan, ty enligt mitt förmenande har utskottets ordförande full-

ständigt rifvit omkull allt hvad som i detta afseende anförts till grund för motionen. Men gentemot talet om den debetsida, denna skattefrihet innebär för kommunerna, vill jag invända, att det finnes äfven en kreditsida och det är kommunernas inkomster och fördelar af att det på kronans skogar bedrifves en ordentlig jaktvård.

Jaktvården på kronans skogar innebär, att villebrådet skyddas mot rofdjur och mot förföljelse från sådana jägares sida, hvilka man kallar tjufskyttar. Villebrådet finner å kronans skog det för dess fortplantning nödiga skyddet, det finner där näring och trefnad. Skogen, som för en del arter är villkoret för dess tillvaro, blir här ej sköflad. Detta skydd har gjort, att det på alla kronans skogar finnes rikligt med vildt eller åtminstone relativt i regel större tillgång på vildt än på kringliggande enskilda skogar. Dessa enskilda skogar få emellertid draga fördel af denna rika vildtförekomst, och fördelen tillkommer just de kommuner, som ligga intill kronoparkerna — det är dem det här är frågan om — ty de hafva kronojägarne, bevakarne, boende inom sina områden. Om en sådan kommun mister de två eller tre kronor, som kronojägaren kanske skulle erlægga i hundskatt, enligt utskottets förslag, vinner den i stället ej så obetydliga inkomster genom tillvaratagandet af det villebråd, som hamnar på dess marker, enär detta, så att säga, flyter ut till dessa enskilda skogar från kronans marker. Kronoparkerna utgöra därför så att säga reservoarer för det vilda till nytta uteslutande för den kronoparkerna omgifvande bygden.

Utskottet har, såsom dess ärade ordförande nämnde, förklarats, att motionärens motiv för hans motion äro alldeles felaktiga. Men det oaktadt har utskottet kommit till det egendomliga resultat, att det icke precis hemställer om bifall till motionen, men för att hjälpa motionären inför så att säga en ny part i målet: kronan, som utskottet dömer att betala hundskatten. Utskottets ordförande påvisade till hvilka orimligheter detta skulle komma att leda och jag skall därför icke vidare uppehålla mig härvid. Men jag kan icke underlåta att påpeka, att motionären i sin motivering framhållit en del synpunkter, utom hvad utskottet här omnämnt och själfv förklarats vara orimliga, hvilka samt och synnerliga äro ohållbara och stridande mot verkliga förhållandet.

Så säger motionären i början af motionen: »Vid tiden för tillkomsten af lagen var den kanhända berättigad därigenom att dessa tjänstemän med sina hundar bidrogo till utrotandet af rofdjur, som då funnos i våra skogar i afsevärdt antal och anställde skada på såväl hemdjur som matnyttigt villebråd.» Motionären synes alltså betviifa, att några rofdjur numera finnas. Det finnes väl ingen i denna kammare som tror, att detta är riktigt! Jag har emellertid roat mig med att med anledning af detsamma göra en anteckning ur domänstyrelsens redogörelse för år 1909 angående jakten i landet, och jag skall be att få läsa upp några siffror. Ar 1909 dödades inom Sverige 26 vargar, 17 lodjur, 23,037 räfvar, 196 mårdar och 5,230 gräfflingar o. s. v. Under samma år uppgick beloppet af de af landsting, hushållningssällskap, kommuner och föreningar utbetalda

Om upphörande af skogsstats-tjänstemäns rätt till skattefrihet för tjänstehundar.
(Forts.)

*Om upp-
hörande af
skogsstats-
tjänstemäns
rätt till
skattefrihet
för tjänste-
hundar.
(Forts.)*

premier för dödandet af skadliga rofdjur till 102,405 kronor. Utom att dessa siffror aldeles kullslå motionärens påståenden, att några rofdjur numera knappast finnas i landet, synas dessa stora uppoftningar, som göras för utödande af rofdjur, visa att det är oriktigt att skattlägga de hundar, som för rofdjurens dödande äro behöfliga och därför användas af skogsstatstjänstemännen. En skogsstatstjänsteman måste som sagdt hafva dem för vården af jakten å kronans skogar. Att skogsstatens tjänstemän där öfva jaktvård, framgår af i samma domänstyrelsens redogörelse lämnade uppgiften, att icke mindre än 157 åtal angående förbrytelser mot jaktstadgan under år 1909 anhängiggjordes af skogsstatstjänstemännen.

Det kunde vara mycket mera att anföra rörande den speciella affattningen af motionen, men då jag för min del fått den upfattningen, att denna motion tillkommit så att säga i hastigt mod — hvilket äfven bestyrkes af den historiet som jag nyss hade äran omnämna — så skall jag icke vidare ingå på detta.

På grund af hvad som här blifvit anfördt mot bevillningsutskottets hemställan, skall jag vördsamt anhålla om afslag på såväl motionen som utskottets betänkande.

Herr Hedenlund: Herr talman, mina herrar! Det synes mig som om de skäl, hvilka framförts gentemot utskottets hemställan, icke äro så synnerligen bärande. Jag fruktar också att man utgår från aldeles felaktiga premisser, om man antager, att skogsstatstjänstemännens hundar spela någon mera betydande roll vid utföandet af en rationell jaktvård på statens skogar. Hvarken reservanten eller de ärade talare, som här haft ordet, ha gittat framhålla, på hvad sätt dessa tjänstehundar begagnas vid jaktvårdens utföande, och jag tror också att det skulle blifva svårt att för kammaren bevisa, att dessa hundar uträtta något i jaktvårdens tjänst. Visserligen kan jag medgifva att en del räfvar skjutas för stöfware, tillhörande skogsstatens personal, men det är en känd sak inom ledande jaktvårdskretsar i vårt land, att stöfvarjakten ej kan anses tjäna jaktvården och att det i hvarje fall finnes effektivare medel att efterhålla rofdjuren. Jag hyser mycken sympati för skogsstatens verksamhet och vet, att den uträttat mycket till jaktvårdens fromma, men detta har skett genom bevakning och tillsyn och ej genom direkt jakt. Jag skulle emellertid beklaga, om man borttog skattefriheten för de så kallade tjänstehundarne, om man kunde betrakta denna skattefrihet som en löneförmån, men jag skattar ej alltför högt en löneförmån, som endast träffar en del af skogsstatens tjänstemän, hundägarne, och finner den i hvarje fall ej rättvis. Om jag alltså gärna kan vara med om utskottets kläm, så kan jag icke följa utskottet i dess motivering, ty för min del har jag som sagdt den bestämda uppfattningen, att dessa tjänstehundar icke äro af någon som helst betydelse för jaktvården. Ej heller skulle jag därför vilja understödja en sådan tanke som den, att staten på grund af betydelsen i detta hänseende öfvertog skattskyldigheten för dessa hundar. Den ekonomiska sidan af saken torde icke heller för kom-

munerna vara af någon betydelse. Skattefriheten omfattar ju ett jämförelsevis obetydligt antal hundar och själfva skatten för hvarje hund är icke heller afsevärd.

Om jag emellertid icke kan vara med om utskottets motivering, så kan jag icke se något hinder för att antaga utskottets kläm, ty i denna kläm finnes ingenting sagt därom, att staten skall öfvertaga skattskyldigheten, ej heller innehåller klämmen i öfrigt något, som jag anser vara stridande mot min uppfattning i denna fråga.

För min del ställer sig saken helt enkelt så, att har en förordning tillkommit på skäl som visat sig grundfalska, så bör denna förordning ändras, äfven om frågan kan synas helt obetydlig, och jag ser ett ytterligare skäl för borttagandet af skogsstatens undantagsställning i detta fall i den omständigheten, att uttrycket »tjänstehundar» är så sväfvande, att det måste misstolkas och i verkligheten omfattar hundar, som aldrig användts till förföljande af rofdjur.

Då jag är öfvertygad om att af det antal tjänstehundar, som hvarje år undgå denna beskattning, endast en ringa del användes i tjänsten, så ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson, Karl: Herr talman! En ärad talare har här sagt, att motionen torde vara tillkommen i hastigt mod. Jag tror icke att det är så. När frågan behandlades i utskottet lämnades det klara och tydliga skäl för motionens tillkomst och dess syfte, äfven om dessa icke vore så väl utformade eller i en vacker form framlagda. Utskottet har därför kommit till det resultat, att här borde något göras, och detta af flera skäl. Icke som om de anförda skälen skulle ha ägt en så öfvertygande beviskraft hvar för sig, men om man ser saken från olika sidor, så åstadkommo dessa skäl sammanlagda, att utskottet ansåg, att något borde göras.

Det är så, att de tjänstehundar, hvarom det här är fråga, hafva enligt utskottets mening först och främst varit till stor del öfverflödiga och onödiga, och för det andra har man missbrukat tillåtelsen om skattefria hundar, och det har alldeles tydligt framgått att dessa skogsstatstjänstemän hålla flera hundar, än de hafva behof af. Mången anser, att de icke behöfva någon, men utskottet har stannat på den ståndpunkten, att det kan ju vara möjligt att de behöfva en eller annan hund. Så är det en hel del tjänstemän, som missbruka sin rättighet och därjämte icke hålla tillsyn öfver sina hundar. De hålla hundar som icke allenast ingen nytta göra, utan som till och med göra skada, och det har äfven här sagts, att hundskatten tillkommit för att hindra att hundarna blefve alltför många. För att således hindra att hundarna blefve alltför talrika, har man ansett att äfven för skogsstatens hundar bör betalas skatt. Men hur skall man då ordna detta? Jo, man kunde ju gå tillväga så, att domänstyrelsen i hvarje särskildt fall bestämmer huruvida dessa skogsstatens tjänstemän vore för sin tjänst i behof af hund. Utskottet ansåg sig icke kunna bestämdt afgöra, om dessa tjänstemän behöfva eller icke behöfva hundar. Men liksom det icke är någon rättvisa däruti, att kommunen skall, så att säga, betala skatt för skogsstatens tjänste-

*Om upp
hörande af
skogsstats-
tjänstemäns
rätt till
skattefrihet
för tjänste-
hundar.
(Forts.)*

Om upphörande af skogsstats-tjänstemäns rätt till skattefrihet för tjänstehundar.
(Forts.)

hundar, var det å andra sidan antagligt, att, om domänstyrelsen skulle betala skatten för hundarna i fråga, styrelsen också skulle komma att se till, att dessa befattningshafvare icke hade flera hundar än de behöfde. Detta var utskottets mening. Och mot invändningen, att domänstyrelsen icke skulle hafva tid att bedöma den saken vill jag säga, att det syntes utskottet vara en mycket enkel sak för domänstyrelsen att bedöma om den och den jägmästaren behöfver för sin tjänst ha en hund, eller den och den kronojägaren icke behöfver någon. I utskottet uttalades det den meningen, att genom införandet af sådana bestämmelser komma hundarna att bli färre och kommunerna komma till sin rätt att få skatt på dessa hundar såväl som för enskildes hundar. Det framhölls också i utskottet att länsskogsvaktarnes hundar icke äro befriade från skatt, och då borde äfven skogsstatens hundar blifva beskattade.

Jag tror, att de invändningar man gjort mot motionen icke äga afgörande betydelse, och håller före, att det icke är lämpligt att kommunen bör betala för dessa statens verktyg, eller att skattefrihet utan inskränkning medgifves för dessa tjänstemäns hundar. Herr talman, jag yrkar därför bifall till hvad utskottet föreslagit.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande klockan 7 på aftonen.

Grefve Wachtmeister, Axel: Det förefaller mig, att här icke anförts något som helst talande skäl för bifall till detta skrifvelseförslag, vare sig för själfva förslaget eller med afseende å den stora apparat, som utskottet vill sätta i gång. Hvarför jag begärde ordet var, att en föregående ärad talare nämnde något om, att herr Barthelsons premisser varit felaktiga. Det är möjligt. Men mig synes tydligt, att äfven utskottet användt en felaktig premis, nämligen den, att hundskatten vore en slags kommunal finansskatt och från denna premiss kommit till en falsk slutledning. Hundskatten har, såsom framhållits, tydligen varit ämnad att tjäna såsom vapen och skydd för kommunerna mot att öfversvämmas af för många hundar och därmed följande obehag. Nu finnas ju många slags hundar: osympatiska och illa dresserade hundar, hundar, som skrämman hästar i sken, när man åker, och nafsar efter vadorna när man går, men det finnes äfven sympatiska och väl dresserade hundar, och jag tror, att i regeln kronojägarnes hundar höra till den senare kategorien. Jag tror icke, att vare sig enskilda personer eller någon kommun i dess helhet lider obehag af dessa, och därför torde nog äfven denna skrifvelse icke heller vara af behofvet påkallad. Skulle man sätta dessa kommuner i valet mellan att inom sig hysa de skatteskyldige kronojägarna jämte deras skattefria hundar eller att afstå från både kronojägaren och hans hund, tror jag icke, att valet skulle vara tvifvelaktigt. Någon orättvisa tror jag därför icke det skulle kunna vara tal om. Jag får således yrka afslag på motionen.

Herr Barthelson: Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande af min ärade vän och kamrat på älfsborgsbänken. Han

sade, att endast ett fåtal af skogsstatens hundar användes i jaktvårdens intresse. Jag ber att få upplysa kammaren, att detta är ett fullkomligt misstag; att han begått det, är för öfrigt lätt förklarligt, då han icke kan känna förhållandena så noga som den, hvilken under trettio år gjort tjänst såsom skogsstatstjänsteman. Hvarje kronojägare har i allmänhet en hund, och denna använder han i jaktvårdens intresse på sådant sätt, att han särskildt hvarje vår med hundens hjälp genomsöker bevakningsområdet för att upptäcka där möjligen varande räfvyor för att, då sådana upptäckas, döda i dem varande räfvar. Den ärade talaren, som själf är jägare, bör hafva reda på, att detta torde vara det mest effektiva sättet att utrota ifrågavarande skadedjur. Att använda räfsax bör ej få förekomma, därför att det är omänskligt såsom föranledande djurplågeri. Stryknin kan användas endast när snö ligger och således blott en kort tid af året.

Hvad som för öfrigt yttrats till stöd för motionen har ju redan af utskottets ordförande och mig blifvit bemött, och jag har icke något att vidare tillägga.

Grefve Lagerbjelke: Det har talats om mer eller mindre motiverade riksdagsskrifvelser, men hafva dessa förebråelser hittills mest riktats mot de tillfälliga utskotten; själf har jag varit utsatt därför på sista tiden. Jag tror dock, att i detta fall en sådan förebråelse med allt fog kan riktas mot bevillningsutskottet. Såsom sakskal anföres af utskottet, att det ej är uteslutet, att rätt afsevärda inkomster undandragas kommunen, för den händelse vederbörande tjänstemän anse sig böra hålla ett större antal hundar. Det synes mig dock vara betänkligt, om man skulle begära aflåtande af en riksdagskrifvelse, på grund af att i ena eller andra fallet det icke kan vara uteslutet, att den ene eller den andre möjligen kan komma att göra det eller det.

Emellertid har diskussionen i dag antagit vissa proportioner, som om den hörde till en stor fråga; och då jag nu anser att utskottets förslag icke kommer att bifallas, skulle jag vilja vara med om att gifva utskottets utlåtande en stor och hederlig begrafning. Bevillningsutskottet har förut i år upprepade gånger afstyrkt motioner på den grund att utredning påginge. Om det nu skulle vara så, att denna fråga verkligen vore af intresse för kommunernas finanser, är det utom all fråga, att kommunalskattekommittén öfverväger denna sak och, om skäl finnes därför, sätter den på sitt program för att få en ny skattekälla för kommunerna. Är det åter så, att kommittén, såsom jag förmodar, icke gör detta, har frågan fallit, och där i ser jag ingen skada.

Jag får således yrka afslag på utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes af herr vice talmanen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, i enlighet med de yrkanden, som under öfverläggningen förekommit, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande

Om upphörande af skogsstatstjänstemäns rätt till skattefrihet för tjänstehundar.
(Forts.)

betänkande hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af bankoutskottets den 6 och 8 innevarande mars bordlagda memorial och utlåtanden:

nr 6, angående afskrifning af osäkra fordringar vid vissa riksbankens afdelningskontor,

nr 7, angående indragande af en tjänst i registrators- och bokhållargraden vid riksbankens afdelningskontor i Linköping samt inrättande af ytterligare en tjänst i nämnda grad vid afdelningskontoret i Växjö,

nr 8, angående afsättande af medel för amortering å statsskulden,

nr 9, i anledning af väckt motion om anslag till utgifvande af en uppslagsbok öfver 1912 års lagtima riksdags verksamhet, och

nr 10, angående förslag om utarbetande af ett person- och sakregister till riksdagens protokoll med bihang efter år 1899,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Om upphörande af strafformen inneslutning i mörkt enrum.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtande nr 22, i anledning af väckt motion om borttagande ur strafflagen och strafflagen för krigsmakten af strafformen inneslutning i mörkt enrum.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 186, hade herr *Sven Persson* i Norrköping, med hvilken herr *N. Edv. Lindberg* instämt, yrkat, att Riksdagen för sin del måtte besluta ur strafflagen och strafflagen för krigsmakten borttaga strafformen om inneslutande i mörkt enrum.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, under hvilka villkor inneslutning i mörkt enrum såsom särskild strafform eller straffskärpning måtte kunna ur strafflagstiftningen utgå, samt för Riksdagen förelägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kunde gifva anledning.

Reservation hade afgifvits af herr *Albert Petersson* i Lidingö villastad, med hvilken herrar *af Ekenstam, Håkanson, Trana, von Baumgarten* och *Rogberg* instämt, och som hemställt att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Håkanson*: Herr talman, mina herrar! Såsom vi hört, har i lagutskottets utlåtande hemställts om en skrifvelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville »taga i öfvervägande, under hvilka villkor inneslutning i mörkt enrum såsom särskild

strafform eller straffskärpning må kunna ur strafflagstiftningen utgå, samt för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill detta öfvervägande kan gifva anledning».

Motionen såväl som utskottets utlåtande afser både krigslagstiftningen och de lagrum i allmänna strafflagen, däri ifrågavarande strafform förekommer.

Med krigslagstiftningen förhåller det sig emellertid så, att ett fullständigt utarbetadt förslag förefinnes till ny krigslagstiftning. Nuvarande regering har, såsom i trontalet vid Riksdagens öppnande tillkännagafs, föranstaltat om en omarbetning af denna lagstiftning, som antagligen i närmaste framtid kommer att föreläggas Riksdagen. Det kan icke vara föremål för tvifvel, att i denna krigslagstiftning väl beaktats frågan, huruvida mörk arrest såsom straffform kan ur krigslagen borttagas eller icke. Jag har all anledning antaga att förslaget förekommer redan vid nästa riksdag. Vid sådant förhållande kan den af utskottet nu tillstyrkta skrivelsen icke med en enda dag påskynda en ändring i nu föreliggande syfte. Då man såsom sagdt med full säkerhet kan antaga, att frågan, huruvida mörk arrest såsom strafform skall utgå ur krigslagstiftningen eller icke, varit och är föremål för allsidig pröfning, kan jag icke heller anse det vara skäl för Riksdagen att nu uttala sig för eller mot i denna fråga. Jag kan således icke finna skrivelsen annat än fullkomligt öfverflödig hvad angår krigslagstiftningen.

I den allmänna strafflagen förekommer mörkt enrum såsom straffskärpning i en lag, som trädde i kraft den 1 januari 1907. således för föga mer än fem år sedan. Såsom skäl för att denna straffskärpningsform nu skulle borttagas har hufvudsakligen anförts, att den så litet kommit till användning. Jag kan icke annat än finna det lyckligt, att det endast sällan förekommit brott, hvarigenom ådagalagts sådan synnerlig råhet eller ondska, att domstolarna funnit anledning använda denna straffskärpning. För öfrigt har enligt uppgift af lagutskottet jämväl den andra genom samma lag införda straffskärpningsformen, hårdt nattläger, jämförelsevis litet tillämpats. Här af kan jag emellertid omöjligen finna något skäl till straffskärpningsformernas borttagande. Det kan ju hända, att brott, som böra förskylla straffskärpning, hädanefter oftare förekomma. Då ifrågavarande straffskärpning så ytterst sällan tillämpats, lärer väl svårigen kunna ens påstås, att densamma visat sig i afsevärd mån hälsofarlig; hvilket ju är det förnämsta skäl, som anföres för dess borttagande. I allmänna strafflagens 4 kap. 15 § stadgas, att om lifstidsfänge begår brott, som icke medför dödsstraff, hans straff kan skärpas genom hans inneslutande i mörkt enrum under högst 21 dagar. Jag vet icke, om det någonsin tillämpats, men nog bör det finnas något slags straff, hvartill en lifstidsfänge kan dömas, när han begått brott, som icke är så groft, att han därigenom förskyller lifvets förlust. Som vi veta är allmänna strafflagen under revision af en därtill särskildt förordnad person. Vid sådant förhållande kan jag icke finna, att det är skäl att uttala sig för borttagandet af ifrågavarande strafform. förrän man får se det resultat.

Om upphörande af strafformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

Om upphörande af straffformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

hvertill revisionen leder. Riksdagen torde enligt mitt förmenande med ganska stort lugn kunna afvakta jämväl förslaget beträffande den allmänna strafflagen utan att nu göra något uttalande i föreliggande fråga.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka afslag på utskottets hemställan och bifall till den därvid fogade reservationen.

Herr Ericson, Hans: Ur synpunkten af disciplinens upprätthållande inom krigsmakten måste jag uttala mina starka betänkligheter mot att ur krigslagstiftningen borttaga straffformen inneslutning i mörkt enrum. En befälhafvare har endast tvenne slags disciplinstraff att ålägga den felande, nämligen dels vaktarrest och dels mörk arrest eller sträng arrest. Vaktarrest ombord å fartyg innebär i själfva verket intet väsentligt obehag för den, som därpå drabbas, ty i stället för att ligga på trossbotten i trängseln bland det andra manskapet får han egen hytt, där han i lugn kan hvila ut. Skulle vaktarrest gifvas mera eftertryck, skulle detta föranleda, att den ålades så länge som möjligt; däremot resa sig dock tekniska svårigheter, emedan vi icke hafva mer än en eller allra högst två arrestlokaler ombord på våra fartyg. Det är vida bättre att bibehålla den stränga arresten, då ett ganska skarpt straff kan af tjänas under ett fåtal dagar. Jag har heller icke under min långa tjänstetid vid flottan sett något exempel på, att mörk arrest haft menlig inverkan på hälsan.

Herr Alexanderson: Den reservant i lagutskottet, som nyss hade ordet, framförde hufvudsakligen formella skäl mot att Riksdagen skulle aflåta den skrivelse, som lagutskottet föreslagit. Han påpekade nämligen, att saken för närvarande befinner sig i sådant läge, att strafflagen för krigsmakten är under en rätt framskriden revision, hvars resultat inom snar framtid kan väntas framlagdt för Riksdagen, och det synes gifvet, att i sådant fall äfven frågan om mörkt enrums bibehållande såsom straff kommer under noggrant beaktande. Likaså är vår strafflag under revision, om också denna är längre bort liggande. Dessa synpunkter äro vägande nog, det må erkännas, och skillnaden mellan reservanternas hållning och den, lagutskottets majoritet intagit, är väl icke heller så stor. Äfven inom lagutskottets majoritet fann man det nog icke vara af synnerlig betydelse att en motion, sådan som denna, framkommit eller att Riksdagen fick tillfälle att uttala sin uppfattning i frågan, men man ansåg ändå, att frågan vore af den beskaffenhet att, då nu en motion i ämnet var väckt, det icke vore olämpligt utan tvärtom lämpligt att inom riksdagen, ifall nu en opinion funnes för borttagande af den här straffformen och dess ersättande med andra former, denna opinion kom till uttryck såsom direktiv särskildt för den revision af strafflagen för krigsmakten, som är förestående. Det ansågs icke utan betydelse just för den andra statsmakten att få veta, huru landet i det här fallet ligger, att redan före förslagens

afgifvande få reda på, huruvida icke en bestämd opinion i denna riktning förefinnes. Det blir nu förmodligen omöjliggjordt redan därigenom, att från denna kammars sida så många utskottsreservanter, som väl antagligen komma att föra majoriteten med sig, ställt sig på den formella ståndpunkten, att Riksdagen icke för närvarande bör göra ett uttalande. Vid sådant förhållande finner jag icke synnerlig anledning att mera utförligt försvara lagutskottets utlåtande eller de skäl, hvarpå det i själfva sakfrågan stöder sig, utan vill göra det med blott några få ord.

Den praktiskt betydelsefulla delen af den här reformen är naturligtvis den, som rör strafflagstiftningen för krigsmakten, ty, såsom den ärade reservanten anförde, i den allmänna strafflagen har ifrågasvarande strafform, som där helt nyss infördes, sedan icke kommit till någon nämnvärd användning, om ens någon användning alls har förekommit, hvarom jag åtminstone icke har kännedom. Det är, såsom sagdt, i strafflagen för krigsmakten som den är af särskild betydelse. Men att där verkligen en förändring bör ske i det hänseende, hvarom i motionen skrives, har synts utskottet framgå af de starka och vägande invändningar, särskildt från medicinskt håll, som på senare tid framkommit rörande denna strafforms verkningar. Redan tidigare, i den kommitté, som för några år sedan afgaf förslag till strafflagstiftning för krigsmakten, hafva äfven från militärt håll framställts mycket vägande betänkligheter mot denna strafform och dess värde, hvarvid det framhölls, att den verkar så ytterst ojämnt, att den på mer förhärdade och trotsiga individer med kraftigare lynnen icke visar någon inverkan alls, men på en del andra visar sig verka förslöande. Någon verkligen god inverkan däremot visar sig ytterst sällsynt.

Det är här icke fråga om något ringa antal fall. Lagutskottet har icke fått tillfälle att se, huru saken utvecklats; det finnes statistik tillgänglig endast för krigsdomstolarnas verksamhet, men denna strafform kommer till användning hufvudsakligen såsom disciplinstraff. Atminstone har icke lagutskottet haft tillgång till statistik för den disciplinära bestraffningen, utan man har fått hålla sig till äldre siffror, för 1890-talet. Det var då mellan två och tre tusen sådana bestraffningar om året, som ådömts disciplinärt, och för denna period visar sig i användningen ett stadigt tilltagande. Vid midten af 1890-talet uppgick antalet till omkring 2,000 och år 1900 till i det närmaste 3,000.

Då därtill kommer att, såsom jag nämnde, från medicinskt håll det påpekats, att straffet på en hel del individer verkar psykiskt nedbrytande och så, att latent sinnessjukdom kan bringas till utbrott; då således detta straff kan medföra icke blott ett öfvergående ondt utan ett för framtiden stadigvarande lidande; då detta alltmer och mer blifvit föremål för uppmärksamhet och olägenheter visat sig, som häfta vid denna strafform, har utskottet från denna sida funnit verkligt vägande skäl föreligga, hvarför Riksdagen skulle begära, att Kungl. Maj:t måtte öfverväga, under hvilka villkor detta straff borde kunna utbytas mot andra. Således är här icke fråga helt enkelt om

Om upplörande af strafformen inneslutning i mörkt enrum
(Forts.)

Om upphörande af straffformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

en ofta i ironisk mening så kallad humaniserande åtgärd, en åtgärd, som skulle afse att fullständigt borttaga det affliktiva momentet i det här straffet: därhän har utskottet icke velat gå, utan har utskottet såväl i motiveringen som i klämman betonat, att frågan gäller, att Kungl. Maj:t skulle taga i öfvervägande, huruvida icke detta affliktiva moment, i den mån det visar sig nödvändigt, kunde bibringas på ett sätt, hvilket icke vore förbundet med den här allvarliga risken för att helt och hållet nedbryta den individ, som däraf straffas.

Såsom sagdt, det var egentligen på detta område, krigslagstiftningens, som saken har någon större betydelse.

Hvad själfva strafflagen angår, är det mera i konsekvens med utskottets ståndpunkt gentemot denna straffform i det hela och dess praktiska tillämpningsområde som utskottet föreslår, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, att denna i allmänna strafflagen upptagna straffform äfven där skulle kunna försvinna, hvilket, såvidt vi hittills kunnat se, icke vore något steg af praktisk betydelse.

I sammanhang därmed vill jag fästa uppmärksamheten på det förhållande, att i fängelserna, där såsom bekant antalet psykiskt abnorma procentvis är vida större än utanför fängelserna, den fara, som är förenad med användandet af denna straffskärpningsform, af detta skäl kan tänkas stiga till mycket större omfattning, än hvad fallet kunde vara utom fängelserna.

Man har sagt, att det finnes ju möjlighet till läkareundersökning om sinnesbeskaffenheten och att således risken vid användning af denna straffskärpningsform, ifall den skulle medföra så här farlig inverkan på den straffade, kunde undanröjas genom denna föregående läkareundersökning. Hvad särskildt den militära bestraffningen angår, läser detta förfarande vara uteslutet, redan af den grund att det hufvudsakligen är såsom disciplinstraff, som denna straffform har användning, och vid tillämpning af dylika straff det alltid ansetts såsom nödvändigt och af högviktig betydelse, att straffet följer så omedelbart på förseelsen som möjligt, så att icke däremellan komme att förflyta något längre tidsmoment. Men detta skulle naturligtvis blifva förhållandet, ofta i mycket lång utsträckning, om en läkareundersökning om sinnesbeskaffenheten här skulle föregå, något som dessutom i en hel del fall icke kunde ske utan att medföra ett ytterligare och mer långvarigt ingrepp i dens frihet, som gjort sig skyldig till förseelsen, än hvad rimligtvis betingas af förseelsens egen beskaffenhet.

Jag ber, herr talman, ehuru utan större förhoppning att det sker med någon framgång, att likväl få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Herr Petrén, Alfred: En ärad talare har yttrat, att han i sin egenskap af officer ej sett någon skada af mörkcellstraffet. Häremot vill jag emellertid ställa läkarnes erfarenheter, äfven återgifna i motionen, att inneslutningen i mörkt enrum ofta förorsakar åtskilliga abnorma symtom från centrala nervsystemet, symtom, som

understundom kunna stegras till fullt utbildad sinnessjukdom. Ett dylikt fall vårdades förlidet år å Stockholms hospital.

Nu är det visserligen sant, att alla de olika sjukdomssymtom, som mörkcellstraffet kan förorsaka, åter försvinna, alltefter sjukdomens intensitet, längre eller kortare tid efter det orsaken till deras uppkomst, afstängningen från ljuset, upphört. Detta förhållande har gifvit ett par myndigheter anledning att i infortrade utlåtanden uttala sig för mörkcellstraffets bibehållande med den motivering, att det icke är känt något fall, där genom straffet i fråga *permanent* skada för hälsan uppkommit. Med en sådan motivering kunna emellertid — det förtjänar här särskildt framhållas — hvarjehanda grymma kroppsstraff försvaras, äfven sådana redan afskaffade som svältstraffet (vatten och bröd-) och prygelstraffet. Ty den skada, som organismen tar af en 8 å 14 dagars vatten- och bröddiet, blir icke heller permanent, och de underhudsblödningar och sårnader, som prygladet medför, läkas också så småningom, utan något för all framtid kvarstående men för hälsan. Mot ett åskådningssätt, som anser det berättigadt att samhället använder sig af ett kroppsstraff, blott det icke åstadkommer *permanent* skada för hälsan, måste jag emellertid inlägga en bestämd gensaga. Att en straffart är så hälsovädlig, att den redan efter ett par dagar kan framkalla allvarsamma sjukdomssymtom, bör väl vara alldeles tillräckligt skäl för dess afskaffande.

Nu kan man visserligen invända, att beträffande mörkcellstraffets användande inom fängelser man icke behöfver riskera, att det förorsakar delinkventen några allvarliga sjukdomssymtom, då det — som bekant — är föreskrifvet, att fånge icke må inneslutas i mörk cell utan att läkarens förklaring inhämtats, att hinder härför med hänsyn till fångens hälsotillstånd ej möter. Den uppgift, som denna föreskrift lägger på läkaren, är emellertid fullkomligt orimlig, då det ofta, trots de allra noggrannaste undersökningar, kan vara omöjligt att på förhand afgöra, i huru hög grad den ena eller andra individen äger nödig motståndskraft mot ett hälsovidrigt straff. Jag vill också erinra därom, att det just på denna grund från fängelseläkarhåll på sin tid inlades en gensaga mot det vid 1906 års riksdag framlagda och därvid äfven antagna förslaget angående skärpning af vissa frihetsstraff. En fängelseläkare, af hvars utlåtande öfver nämnda förslag jag varit i tillfälle att i referat taga del, framhåller i detta sitt utlåtande, bland annat, hurusom dessa straffskärpningar måste anses särskildt hälsovädliga just för den kategori utaf människor, som företrädesvis befolka våra fängelser, då det härvidlag i mycket stor utsträckning är fråga om personer, som på grund af umbäranden, dryckenskap och oregelbundet lefnadssätt äro i hög grad nedbrutna, och en stor del af dem därtill äro i andligt hänseende mer eller mindre defekta eller på annat sätt abnorma. Hvad här påpekats förtjänar att i detta sammanhang alldeles särskildt beaktas. Ofta kan nämligen ett trotsigt och mot disciplinen stridande uppträdande af en fånge bero på att denne har en abnorm konstitution. På dylika individer ha emellertid brutala reaktivåtgärder endast till följd ökad

Om upphörande af straffformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

Om upphörande af straffformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

trots, försämring i deras psykiska tillstånd. medan åter ett mildrande af den stränga fängelseregimen kan utöfva ett humaniserande inflytande på dem.

Till belysande af detta förhållande vill jag nämna, hvad jag inhämtade vid ett besök jag härom året gjorde vid bland andra tyska fängvårdsanstalter äfven Brandenburgs straffängelset. Här hade då sedan ett års tid varit inrättad en särskild afdelning för psykiskt undermåliga fångar, då det vid noggranna undersökningar visat sig, att en stor del af dem, som begingo brott mot inom fängelset rådande ordningsföreskrifter, hörde till denna kategori. Å denna afdelning för psykiskt undermåliga rädde en mindre sträng regim, och i stället var en mera individualiserande behandling af fångarna genomförd, och resultatet af denna anordning hade blifvit, att disciplinförseelsernas antal högst betydligt minskat.

Vidare vill jag äfven fästa uppmärksamheten därpå, att af en fånge begångna disciplinförseelser icke sällan kunna vara de första yttringarna af en sinnessjukdom med en mera smygande utveckling, som det för den i psykiatriskt hänseende mindre skolade fängelseläkaren ofta kan vara svårt att i dess tidigare stadium konstatera. Jag kan också från min erfarenhet anföra mer än ett exempel, där en sinnessjuk fånge upprepade gånger blifvit för begångna disciplinförseelser dömd extra judiciell bestraffning, såsom mistning af sängkläder, innan vederbörande fängelseläkare kommit till insikt om, att dessa förseelser berodde på en abnorm sinnesbeskaffenhet, och för den skull slutligen utfärdad det för fångens öfverflyttande till hospital nödiga läkarbetyget.

Herr talman! Hvad jag nu anført visar väl tillräckligt, huru stor försiktighet som kräfves i fråga om användandet af mörkcellstraffet på fångmaterial. Nu har jag visserligen ingen anledning antaga, att icke i allmänhet i detta hänseende nödig försiktighet blir iakttagen å våra fångelser, men alla skäl synas mig dock tala för borttagandet af en så pass hälsovädlig disciplinär åtgärd, som mörkcellstraffet är, då det icke torde kunna påstås, att dess bibehållande är nödvändigt för ordningens upprätthållande inom ett fångelse.

Här vill jag också erinra om de betänkligheter, som äfven från juridiskt håll rest sig mot det år 1906 antagna förslaget om skärpning af vissa frihetsstraff och som uttalades af en af de ledamöter i Högsta domstolen, som där handlade detta ärende, nämligen justitierådet Wijkander. Han yttrade då, att af de skärpningar till förstärkande af ett kortare straffs verkan, som rimligen kunna komma i fråga, arbetstvånget torde vara det mest naturliga och till äfventyrs också det mest effektiva, hvarför det enligt hans förmenande vore ändamålsenligt att ej använda annan skärpning än arbetstvång, förrän detta visat sig otillräckligt. Såsom vi finna, är detta alldeles samma standpunkt, som den jag nyss här förfäktade: nämligen att intet hälsovådligt kropsstraff får användas, försävidt man på annat sätt kan nå det önskade syftet.

Mina herrar! Som det torde vara Eder bekant, har medkam-

maren i dag utan debatt och utan votering bifallit utskottets hemställan. I motsats till den föregående ärade talaren vill jag lifligt hoppas, att Första kammaren icke nu ställer sig hindrande i vägen för beslutandet af en riksdagsskrifvelse, som uttalar sig för afskaffandet af det barbariska straff, som mörkcellstraffet dock är.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Om upphörande af straffformen i eneslutning i mörkt rum.
(Forts.)

Herr Trygger: Den första ärade talaren uttalade, att man kunde vara tveksam, huruvida det vore lämpligt att nu komma med en skrifvelse, men att i alla fall lagutskottet hade bestämt sig för en skrifvelse för att gifva ett direktiv åt Kungl. Maj:t för att Kungl. Maj:t skulle få klart för sig, att Riksdagen hyste den uppfattningen, att detta straff skulle kunna afskaffas. För min del tror jag, att det skulle vara synnerligen olämpligt att gifva något direktiv på frågans nuvarande stadium. Jag underskattar ingalunda de skäl, som kunna anföras för att afskaffa denna stränga straffart; men det är väl otvifvelaktigt, att det riktiga är, att dessa skäl böra vägas mot de skäl, som kunna tala för denna straffarts bibehållande. Sålunda, att på detta stadium intaga någon definitiv ståndpunkt i frågan är felaktigt. Då nu, såsom vi hört, denna fråga snart i sin helhet kommer att föreläggas Riksdagen, läser Riksdagen få tillfälle att, om straffarten anses böra afskaffas, se till hvad som kan sättas i stället och därvid undersöka, huruvida detta är tillräckligt för disciplinens upprätthållande. Riksdagen kommer då i tillfälle att fatta det beslut i saken, som den finner lämpligast.

Enbart den omständigheten, att detta straff kan vara skadligt för hälsan, kan väl icke vara afgörande. Min öfvertygelse är, att hvarje frihetsstraff innebär, åtminstone för åtskilliga individer, viss fara för hälsan; men det hindrar icke, att samhället i alla fall ansett sig tvunget att använda sådana straff. Det gäller att väga å ena sidan den skada, de möjligen kunna innebära för den brottslige, och å andra sidan den nytta eller den nödvändighet, som de kunna innebära för samhället, således i nu förevarande fall för disciplinen, och denna är ju en fråga af den allra största vikt, när det gäller landets försvar.

På dessa skäl, utan att på något sätt föregripa resultatet af den utredning, som pågår, ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr von Baumgarten: Utom de skäl, som reservationen innehåller, ber jag att i herrarnes minne få återkalla Hans Maj:t Konungens trontal, däri det heter, att krigslagstiftningen för närvarande undergår en omarbetning, hvars resultat snart kommer att framläggas för Riksdagen. Kan det då vara skäl att redan i år skriva till Kungl. Maj:t för att ytterligare påminna om en sak, som under flera år varit under utarbetande och hvars framläggande med det första är att förvänta?

Min erfarenhet efter 30 års tjänstgöring i armén, därvid jag såsom kompanichef äfven haft skyldighet att söka upprätthålla disciplinen, gifver mig den åsikten, att det icke går an att taga

Om upphörande af straffformen inneslutning i mörkt enrum.
(Forts.)

bort denna straffbestämmelse utan att sätta något annat i stället. Det finnes icke mera än två straff: vaktarrest och sträng arrest. Den stränga arresten får endast tilldelas sådana skyldiga, som fått varning och sedan undergått straff åtskilliga gånger. Första gången straffas den skyldige med vaktarrest, och han straffas med mörk arrest, först sedan han flera gånger blifvit straffad med vaktarrest. Den straffskyldige undersökes af läkare, innan han insättes i arresten. Efter tre dagar blir det uppehåll en dag, och han visiteras då ånyo af läkare. Straffet får icke förnyas, förrän han ytterligare en gång suttit i vaktarrest.

Med de korta värnpliktsöfningar, som nu finnas, hinner icke gärna en värnpliktig åläggas mörk arrest; han hinner icke straffas så många gånger, och det hör därför till sällsyntheten, att denna straffform kommer till användning. Likvisst har jag ett exempel på huru vid ett af de södra regementena en socialistisk värnpliktig icke ville bära vapen. Han ville icke ens ställa sig i ledet vid matparaden, då kompaniet uppställde sig för att man skulle kontrollera, om portionerna stämde öfverens med antalet man. Han ville icke underkasta sig detta och straffades därför flera gånger med vaktarrest. När han kom ut från vaktarresten, sade han alltid: det var skönt, här har jag haft mycket bättre än kamraterna. Så ådömdes han mörk arrest, och efter två dagar blef han som en omvänd hand. Han gaf icke vidare anledning till någon bestraffning, utan fullgjorde sina skyldigheter såsom de öfriga.

Under sådana förhållanden, och då jag icke tror, att man kan borttaga denna straffform, som användes med stor försiktighet och först efter läkareundersökning, anhåller jag om bifall till reservationen.

Herr Wavrinsky: Då det från militärt håll framhållits, att sträng arrest i mörkt enrum skulle vara nödvändigt för upprätthållande af disciplinen, känner jag mig manad att på grund af min erfarenhet uttala, att jag har en annan åsikt. Jag tror just, att i fråga om svårare förseelser af den art, som skulle korrigeras med detta straff, gäller mer än någonsin förmännens personliga inflytande, och jag har under min verksamhet dels såsom militär och dels genom studier vid fångvården sett bevis därpå. Undantag finnas, men i allmänhet hafva de affliktiva straffen ingen annan verkan än att förhärda. I synnerhet synes mig, att man inom armén, där man bör vara mån om krigsmans själfaktning, bör så mycket som möjligt lägga an på att bevara disciplinen genom förmännens personliga inflytande, och jag tror, att det blir mer och mer nödvändigt att anlita den vägen, hvilken enligt min öfvertygelse är den enda fullt tillförlitliga. Det finnes naturligtvis fall, där sådant icke hjälper, men då gäller det personer, som knappt kunna kallas normala. Det är sådana undantagsfall, som icke kunna behandlas på vanligt sätt, och där hjälpa icke heller så stränga disciplinära straff, hvarigenom man alldeles icke bryter ner motståndet hos den brottslige.

Då jag har fullt förtroende till att man genom att vädja till

hederskänslan och ambitionen äfven vid svårare förseelser kan vänta mycket större resultat än genom hårda straffdomar, då jag är öfvertygad om att man genom att anlita den vägen lättare når målet, ber jag att få instämma i utskottets hemställan och yrkar således bifall till densamma.

*Om upp-
hörande af
straffformen
inneslutning i
mörkt enrum.
(Forts.)*

Herr Petré, Alfred: Den ärade talaren på stockholmsbänken framhöll, att hvarje frihetsstraff vore skadligt för hälsan. Jag vill med anledning däraf betona, att det härvidlag dock är fråga om ett straff, som är *till den grad* hälsovådligt, att det redan efter ett par dagar kan framkalla allvarliga sjukdomssymtom, och det kan man icke säga om öfriga frihetsstraff.

En annan ärad talare framhöll, att man icke kunde undvara mörk arrest, utan att någon annan straffart sattes i stället. Jag vill med anledning däraf ytterligare fästa uppmärksamheten därpå, att utskottet icke heller föreslagit detta, utan dess hemställan går ju ut på att det bör tagas i öfvervägande, under hvilka villkor inneslutning i mörkt enrum såsom särskild straffform eller straffskärpning må kunna ur strafflagstiftningen utgå.

Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Herr Steffen: Det förefaller mig, som om denna debatt rörde sig på väl mycket teoretiska och abstrakta linjer. Jag har i det längsta väntat med att begära ordet, därför att jag hade tänkt mig, att någon med bättre förutsättningar därför, än jag äger, skulle beröra den sidan af saken, som synes mig vara absolut afgörande för det rätta bedömandet af denna motion.

Det har talats om att straff kunna vara skadliga för hälsan, somliga mer och andra mindre; och det har af en föregående ärad talare anförts exempel på straff, som äro skadliga i rent kroppsligt afseende. Den föreliggande frågans hela kärnpunkt synes mig dock ligga däri, att ifrågavarande straffform egentligen icke skadar den kroppsliga hälsan, men så mycket mer den själsliga. Kroppsliga skador öfvervinna vi vanligen ganska fullständigt med tiden. Men vi veta alla, att det finns starka själsliga intryck af skräckfylld art, som vi under hela lifvet äro oförmögna att helt befria oss från. Det föreligger således efter mitt förmenande en himmelsvid skillnad mellan denna straffform och hvarje annan, som uteslutande hotar den straffades kroppsliga hälsa. Vi hafva ju i äldre tider haft mer eller mindre grymma, brutala kroppsstraff, som t. ex. stympning, afhuggning af en lem; men icke ens ett sådant straff torde ha gjort ett sådant fruktansvärdt ingrepp i den straffades kroppsliga tillstånd, som det mörka cellstraffet otvifvelaktigt kan göra uti den straffades själsliga tillstånd. Detta straff är ett själsstraff, en omedelbar själslig tortyr, som enligt erfarenheten kan leda den straffade in i vansinnet. Här använder således samhället ett straff, vid vars tillämpning verklig fara föreligger, att den straffande framkallar akut själsjukdom hos den straffade,

Det synes mig vara helt och hållet ovärdigt samhället att un-

Om upp-
hörande af
strafformen
inneslutning i
mörkt enrum.
(Forts.)

der några förhållanden — militäriska eller andra — använda ett straff af den art, att samhället genom bestraffande af en själsligen någorlunda redig, sund och normal människa skulle producera en vansinnig, en för den återstående delen af lifvet själssjuk människa. Låt vara, att akut sinnessjukdom af extrem art inställer sig endast i ett fåtal fall, men äfven en lindrigare rubbning af den själsliga jämvikten är ett fruktansvärdt våld mot den bestraffade. Hela principen är enligt mitt förmenande så absolut stridande mot all sund, verklig humanitär samhällsåskådning, att det synes mig helt och hållet uteslutet, att detta straff skall få kvarstå i svensk lag. Det är enligt mitt förmenande ingenting annat än en enkel skyldighet af samhället mot sig själft, att det begagnar första möjliga tillfälle att genom Riksdagen säga ifrån, att denna strafform är i högsta grad betänkelig och väl värd att blifva föremål för särskild granskning från vederbörandes sida med hänsyn till dess afskaffande.

Jag ber, herr talman, att på dessa särskilda grunder få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Berger: Reservanterna säga i reservationen, att det hvarken är nödigt eller lämpligt, att Riksdagen nu uttalar sig i denna fråga. Nödvändigt är det ju icke, men jag tror icke det är olämpligt, att de, som äro öfvertygade därom, att ifrågavarande kroppsstraff bör borttagas ur lagen, nu rösta för utskottets hemställan.

Särskildt hvad herr Petrén här anfört torde utgöra ett fullgiltigt bevis för, att utskottets åsikt är riktig.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Grefve Mörner: Det har framhållits af reservanterna, att det af formella skäl skulle vara olämpligt att aflåta en skrifvelse och redan nu intaga ståndpunkt i en fråga, som är föremål för utredning. Men här ifrågasättes ju icke ett *beslut*, att denna strafform skall borttagas, utan blott en hemställan, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, under hvilka villkor inneslutningen i mörkt enrum såsom särskild strafform eller straffskärpning må kunna ur strafflagstiftningen utgå. Det är blott fråga om ett allmänt uttalande, att Riksdagen anser en sådan åtgärd *önskvärd*, i den mån den praktiskt låter sig genomföra. Afslås utskottets hemställan, måste det betyda, att Första kammaren anser sig vara i ovisshet om, huruvida en sådan förändring är önskvärd eller icke. Jag är öfvertygad, att en sådan ovisshet icke är rådande, och därför hemställer jag om bifall till utskottets betänkande.

Herr Ericsson, Aaby: Jag skall icke mycket förlänga diskussionen, och jag skall icke bemöta den siste ärade talaren. Jag skall till och med lofva att icke bemöta honom alltför ofta, ty jag är rädd, att jag i så fall komme att trötta kammaren för mycket.

Men jag kan icke dela den uppfattning, som här uttalats, att det skulle vara önskligt, att kammaren, redan på det stadium frågan

nu är, gjorde ett uttalande, som dock måste fattas sasom ett principuttalande.

Vi ha från fullt sakkunnigt håll — det erkänner jag — hört, att mycket af hvad man ansett härleda sig ur brottsligheten kan tillskrifvas sinnessjukdom. Det tror jag är fullkomligt sant, och jag vill således icke inlåta mig i tvist därom, men jag tror, att sådana satser alltför vidt tillämpade kunna leda till ytterst betänkliga konsekvenser. Jag tror, att man på detta sätt kan komma att skilja från sig så mycket, att det snart finnes knappast någon brottslighet kvar. Det vore ju önskligt, om så vore fallet, men jag tror, att det icke är så, utan att man måste räkna med den dåliga mänskliga naturen och dess utbrott. Under sådana förhållanden tror jag, att det måste finnas straff, som kunna verka afskräckande och genom sitt afskräckande äfven förbättrande.

Jag har i likhet med en föregående talare under många år varit i militärtjänst och därunder sett, huru man förgäfves försökt använda de mildare graderna af de straff, som finnas — och det finnes många sådana på det militära området — då man sökt återföra den, som kommit vilse, på rätt väg. Det har många gånger varit fall, där det visat sig, att man först genom detta mycket stränga straff, mörk arrest, har kunnat få bukt med den felande, och jag vill därför icke vara med om att göra ett uttalande, som tyder på att jag skulle vilja vara med om borttagande af detta straff.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Berglund, Jan Erik: Då jag under sex års tid tjänstgjort vid värfvadts regemente och varit kamrat med en massa människor under den tiden, af hvilka många undergått disciplinstraff af den art, hvarom här är fråga, anhåller jag att få meddela den iakttagelse jag gjort rörande dessa personer. Det är ofta så, att en del af dem formligen förslöas genom dessa straff. Kanske kunna några efter första gången taga sig till vara för någon kort tid, men de känna sig brännmärkta och gå till sist alldeles under. Andra kunna visserligen taga sig till vara för framtiden, men man har skapat hat till det bestående och till de institutioner, som kunna ådöma sådana straff som mörk arrest. Då man träffar kamrater, sedan de kommit ut från arresten, får man höra deras omdöme, hvilket det högre befälet aldrig får del af, ty det skulle föranleda nya straff. Jag tror icke, att armén såsom sådan har den nytta af denna straffform, som här i dag från militärt håll försvarats. Hat mot armén och hela försvaret skapas mången gång i den mörka arresten.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande utlåtande yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med

Om upphörande af straffformen i inneslutning i mörkt rum.
(Forts.)

dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja 60;

Nej 66.

Om upphäfvande af förbud mot auktioners hållande nära tullarna utanför Stockholm.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 5 och 6 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 4, i anledning af herr Stårners motion, nr 62, om upphäfvande af det i kungl. brefvet den 18 december 1772 meddelade förbudet mot auktioners hållande nära tullarna utom Stockholms stad.

I en till Första kammaren afgifven motion, nr 62, hemställde herr Stårner, att Riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning, det Kungl. Maj:t ville till all kraft och verkan upphäfva kungl. brefvet af den 18 december 1772 angående auktioners hållande utanför Stockholms stads tullar, på Stallmästaregården och Liljeholmen med flera ställen.

Utskottet hade i detta utlåtande på anfördt skäl hemställt, att herr Stårners förevarande motion icke måtte af Första kammaren bifallas.

Herr Stårner: Denna relativt obetydliga fråga gäller, som herrarne finna, upphäfvandet af ett kungl. bref af den 18 december 1772, som innehåller förbud mot auktioners hållande nära tullarne utanför Stockholms stad. Utskottet har för sin del ansett, att, då saken för närvarande i en rättegång, efter åtal af Stockholms auk-

tionsverk, är beroende på Kungl. Maj:ts pröfning, något uttalande här icke borde göras.

Vid första påseendet synes ju denna utskottets ställning vara stark och oangriplig. Men jag har den uppfattningen, att saken knappast ligger så, att Kungl. Maj:t uti det ifrågavarande målet kommer att knäcka själfva grundfrågan, huruvida den nämnda kungörelsen ännu äger tillämpning eller icke. Ty såsom målet handlagts vid underdomstolarne, har det mera gällt den formella rättsgrunden, nämligen utredning, huruvida de föremål, som på auktion försålt, varit utförda ifrån Stockholms stad eller icke. Således har i de besvär, som anförts, visserligen giltigheten af kungl. brefvet framställt såsom en omtvistad sak, men denna likvisst icke härmed, såvidt jag förstår, i vederbörlig form dragits under Kungl. Maj:ts domslut. Således måste man väl utgå från att det kungl. brefvet, hvarom ej en gång påståtts och än mindre visats, att detsamma blifvit genom ny förordning satt ur verkan, fortfarande är lagligt gällande.

Jag skall emellertid, då utskottet yrkat uppskof med saken på den grund, som här angifves, icke ingå i någon närmare motivering för själfva saken i fråga. Jag vill blott säga, att det måste anses vara en mycket egendomlig sak, att en gammal kungörelse, som förut under många årtionden icke tillämpats och därför icke heller varit allmänt känd, helt apropos kommer till tillämpning och griper in i förhållanden, hvarvid man länge vant sig och beträffande hvilka man i allmänhet haft den uppfattningen att det var någonting helt naturligt, åtminstone icke olagligt. Det kungl. brefvets innebörd var ju att skydda Stockholms stads auktionskammare. Det uttalas i brefvet, att man fruktade dennas bestånd, och det gällde sålunda att i detta hänseende meddela en särskild förmån för Stockholms stads auktionsverk samt till dess skydd. Men förhållandena nu och för mer än hundra år sedan äro ju så vidt skilda, att jag icke behöfver mer än erinra därom, för att hvar och en skall inse, att det ligger någonting orimligt i att en dylik kungörelse nu skulle behöfva tillämpas. För öfrigt kan man väl fråga: hvar är den begränsning utanför stadens tullar, som kungörelsen afser eller hvar ligger den latitud, det område, inom hvilket auktionsverket skall hafva monopol att uppbära försäljningsprovision och utanför hvilket från staden utförda saker icke få å auktion försäljas? Förhållandena äro ju helt andra nu, än när det kungl. brefvet utfärdades. Affärlifvet, kommunikationsväsendet, ja, hela samhällets struktur äro ju så förändrade sedan dess, att man icke kan säga, att en så gammal lagbestämmelse eller kungörelse numera kan hafva någon tillämplighet.

Här är ju icke tal om att göra något intrång på stadens auktionsverk inom staden. I det betänkande, som från andra kammarens tillfälliga utskott i dag inkommit på kammarens bord, är uttaladt, att motionen, d. v. s. det kungl. brefvets upphäfvande, skulle verka såsom ett intrång mot auktionsverket, men såvidt jag förstår, är detta ganska obetydligt. För öfrigt drifves naturligtvis Stockholms stads auktionsverk efter andra grunder nu än framför allt på 1700-

Om upphäfvande af förbud mot auktioners hållande nära tullarna utanför Stockholm.
(Forts.)

*Om upp-
håfvande af
förbud mot
auktioners
hållande nära
tullarna utan-
för Stockholm.
(Forts.)*

talet, som ju hvar och en kan förstå. Det har, efter hvad jag tror mig veta, för några år sedan varit fråga om att auktionsverket skulle alldeles läggas ned. Under sådana förhållanden kan det ju ännu mindre vara lämpligt att söka vidmakthålla nämnda i det kungl. brefvet gifna monopol äfven utom staden såsom något slags stöd eller skydd åt auktionsverket. Ett faktum är emellertid, att det kungl. brefvet — af hvilken orsak vill jag lämna därhän — under årtionden icke användts af auktionsverket till något skydd; man har väl då ansett, att något skydd i detta hänseende icke vore behöfligt. Men så komma en vacker dag andra vederbörande och gripa in i förhållandena och vilja hafva brefvet tillämpadt.

Saken är, som sagdt, i sig själf obetydlig, men det gäller likväl här en utgift för den, som drabbas af bötesansvar på åtskilliga hundratal kronor för att ha gått till väga på ett sätt, som man själf icke visste, att det skulle kunna vara någon lagöfverträdelse.

Då jag af en tillfällighet fått reda på saken, har jag jämte en representant från Stockholms län i Andra kammaren tillåtit mig att lägga fram denna motion för Riksdagen. Men vid nuvarande förhållande och då det väl kan vara skäl att afvakta Kungl. Maj:ts dom i målet, har jag intet yrkande att göra.

Herr Lamm: Då den förste talaren icke hade något yrkande, kan jag fatta mig helt kort.

Talaren sade, att det icke gjorts något bruk af den ifrågasvarande kungörelsen under årens lopp. Ja, det har varit utaf den anledningen, att man icke haft sig bekant något missbruk i detta fall. Det gäller ju i allmänhet blott de varor, som föras ut från Stockholms stad och försäljas utom tullarne. I den underdåniga förklaring, som drätselnämndens första afdelning å stadens vägnar ingifvit till Kungl. Maj:t i anledning af de ifrågasvarande besvären, säger afdelningen, att den »anser sig dock böra meddela, att i dessa fall, såvidt till afdelningens kännedom kommit, kungörelserna rörande auktionerna innehållit uppgift om, att de varor, som skulle försäljas, härstammade från annan ort än Stockholm, samt att anledning icke varit att antaga, att dessa uppgifter varit felaktiga». Det vill med andra ord säga, man har ej haft sig bekant att varorna kommit från Stockholm och alltså saknat anledning beifra saken. Men när nu det påtagligt är så fallet, har man ansett sig skyldig beifra det, och då har påföljden naturligtvis blifvit den, att vederbörande ådömts böter.

Jag har intet yrkande att göra.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 4, i anledning af olika meningar

mellan kamrarna, till hvilket utskott väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående expropriation i vissa fall af torp och andra lägenheter å rekognitionshemman m. m. bör hänvisas.

Föredrogs lagutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 24, i anledning af återremiss från Första kammaren af lagutskottets utlåtande nr 23 i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*

Genom en den 19 januari 1912 dagtecknad proposition, nr 21, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Med anledning däraf hade lagutskottet i utlåtande nr 23 hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade Första kammaren visat berörda utlåtande åter till utskottet, hvaremot Andra kammaren bifallit utskottets däri gjorda hemställan.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hade utskottet i nu föredragna memorial hemställt, att Första kammaren måtte i ärendet fatta beslut.

I sammanhang härmed föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 23.

Herr vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Af hvad jag inhämtat af förebragta utredningar rörande den ekonomiska sidan utaf här föreliggande ärende har jag kommit till det resultat, att å ena sidan utsikten till besparingar genom bifall till den kungl. propositionen är oviss och därför icke kan motivera en anslutning till denna, å andra sidan att icke heller hänsikten till ökade kostnader kan vara bärande motiv för afslag å Kungl. Maj:ts proposition, detta senare särskildt på grund af att från regeringsbanken gifvits den förklaring, att användningen af de icke vapenföras arbete skall kunna ordnas så, att äfven vid bifall till propositionen anlåtande af civil arbetskraft i stället för de icke vapenföras icke skall behöfva ifrågakomma.

Grundmotivet för mina betänkligheter mot den kungl. propositionen har varit fruktan för att genom ett bifall till densamma vårt försvars värde skulle försvagas, därför att det ej skulle kunna undvikas att anlita de vapenföra till att utföra hvad annars skulle åstadkommas af icke vapenföra. Nu har emellertid från regeringen under åberopande af generalstabschefens utlåtande gifvits försäkran därom, att genom bifall till propositionen ingen inskränkning eller afkortning af de vapenföras öfningsstid och militära utbildning skall ifrågakomma, och det har angifvits, att detta skall möjliggöras bland

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.*
(Forts.)

annat därigenom, att på kommandoväg skall för syftmålets vinnande på ett tillfredsställande sätt ordnas så, att de icke vapenföra inkallas på särskildt lämpliga tider och att deras fördelning på de olika truppförbanden lämpligen ordnas. Med anledning af denna förklaring och försäkran ifrån regeringens sida anser jag mig icke böra mot-sätta mig bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Petrén: Jag har begärt ordet endast för att göra ett beriktigande beträffande ett yttrande, som fälldes från min sida under den debatt, hvilken ägde rum i förevarande fråga sist-lidne lördag. Det var uti en replik till herr Trygger, som jag nämnde, att nuvarande chefen för generalstaben icke skulle hafva reserverat sig mot försvarskommitténs betänkande i förevarande del. Jag fällde mitt yttrande ut tydligt minne däraf, att hans reservation icke innehöll något uttalande i fråga om de icke vapenföra värn-pliktiga. Det är emellertid, efter hvad jag sedan erfarit, så, att i reservationen finnas inryckta några ord om att reservanten i hvad betänkandet strede mot hans och marinstatschefens utlåtande år 1896 vore skiljaktig. Reservanten säger vidare, att han på grund af den korta reservationstiden funnit sig böra begränsa sitt yttrande till de mera viktiga och närmast liggande skiljaktighetsspörsmålen. I reservationen förekommer således ej med ett enda ord frågan om de icke vapenföra värnpliktiga, men reservationen är å andra sidan formulerad så, att den får anses innefatta jämväl detta spörsmål.

Jag har känt det som ett behof att få till dagens protokoll göra detta beriktigande.

Herr Trygger: Jag ber först och främst att få tacka herr statsrådet Petrén för att han ansett sig böra göra det beriktigande, som nu här är framfördt. Att jag icke replikerade sist, berodde på, att jag trodde, att jag å min sida hade misstagit mig.

Jag begagnar tillfället att samtidigt uttala mig i den fråga, som nu föreligger. Jag begränsade mig sist till att bemöta några punkter i herr statsrådet och chefens för landtförsvarsdepartementet yttrande. Nu skall jag be att få i största korthet sammanfatta, huru denna sak ter sig för mig, och motivera den ståndpunkt jag intager.

1905 års kommitté, som tillsattes på grund af Riksdagens skrif-velse år 1904, bedömde efter min mening nu föreliggande fråga på grundval af ett ofullständigt material. På grund däraf kom denna kommitté till en nedsättning af öfningstiden för alla icke vapenföra till 180 dagar. Men för att motverka simulation, föreslog kommittén därjämte, att de icke vapenföra skulle kvarstå i första uppbådet under 12 år i motsats mot de vapenföra, hvilka som bekant enligt gällande bestämmelser stå i första uppbådet endast åtta år. Efter detta kommittéutlåtande uttalade cheferna för generalstaben och flottans stab i sitt utlåtande, att frågan icke kunde definitivt afgöras, förrän värnpliktslagen fullständigt genomförts och kasernfrågorna slutligt reglerats, men föreslogo samtidigt, att, under tiden till dess

detta inträffat, tjänstgöringen för de icke vapenföre skulle kunna afkortas efter behof.

Så kom generalskommissionen, som föreslog 182 dagar för militärbetarne, men 365 dagar för yrkesarbetarne. Mot generalskommissionen kan göras gällande, att den icke tillräckligt beaktade olämpligheten af olika tid för militärbetarnes och yrkesmännens tjänstgöringsskyldighet, då ju därigenom de icke vapenföre finge en frestelse att dölja den yrkesskicklighet, som de möjligen kunde äga, men hvilken för dem skulle medföra en ökad tjänstgöring. Därigenom åstadkom man emellertid äfven en annan olägenhet, nämligen att man förlorade möjligheten att under tjänstgöringstiden utbilda sådana icke yrkesskicklige, hvilka hade anlag för ett visst yrke, till yrkesarbetare. Men det allra största felet, såvidt jag förstår, som generalskommissionen gjorde sig skyldig till, var, att den icke beaktade stabschefernas så väl öfvervägda yttrande, att behovet såväl af militärbetare som af yrkesmän icke redan nu kunde fixeras.

Samma fel, som generalskommissionen gjorde, begick försvarskommittén, som emellertid såsom bekant modifierade bestämmelsen om de 365 dagarne för de yrkesskicklige, så att de under alla omständigheter icke skulle tjänstgöra längre än de vapenföre vid vederbörligt truppdrag. Samma fel begick sedermera den föregående regeringen i sitt förslag till Riksdagen sistlidna år, och samma fel gjorde vi oss skyldiga till här i denna kammare, då vi antogo det framlagda förslaget. Detta var fixeradt på det sätt, att tiden för militärbetarne nedsatts till 182 dagar, men med afseende å yrkesmännen gjorde man icke någon ändring i de bestående stadgandena. Till ursäkt för det fel, som regeringen begick vid föregående riksdag och hvartill denna kammare lät förleda sig, kan åberopas, att den försämring, som man var med om i detta afseende, i någon mån kunde anses kompenserad genom den förbättring, som man sökte vidtaga genom ändring af andra bestämmelser i värnpliktslagen.

Den nuvarande regeringens förslag innebär efter min mening så till vida en förbättring mot förra årets förslag, att tiden bestämts lika för alla icke vapenföre, men detta förslag är däremot i andra afseenden långt mera betänkligt: för det första därigenom att det minskar öfningstiden för yrkesarbetarne, trots det att alla sakkunnige hafva varit ense därom, att man har snarare för få värnpliktige yrkesarbetare än för många, men äfven därigenom, att regeringen fasthållit vid att redan nu afgöra frågan om nedsättning af öfnings-tiden i fråga om de icke vapenföre i allmänhet, trots det att numera från alla sakkunniga militära kretsar — jag räknar icke dit försvarsberedningarna — så godt som enhälligt uttalats, att den ståndpunkt, som 1905 års kommitté ställde sig på, är felaktig, hvilken felaktighet emellertid må ursäktas på grund af det ofullständiga material, som stod den ifrågavarande kommittén till buds.

Såvidt jag förstår, utgör hela detta ärendes behandling en illustration på, huru ett misstag, som en gång blifvit begånget, sedermera utan eftertanke upprepas undan för undan, till dess misstaget skapat en allmän opinion, som fordrar, att det felaktiga förslaget

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)

skall genomföras. Vi hafva alla skuld i detta resultat, vi hafva alla skuld i detta förslags genomförande, om det verkligen kommer att genomföras. För min del är jag fast öfvertygad af hvad jag läst i denna fråga och af de samtal jag haft angående densamma, att detta förslag kommer att skada vårt försvarsväsen, och detta utan att ens medföra några ekonomiska besparingar.

Emellertid, då majoritetens i denna kammare ledare icke framställt något afslagsyrkande, förmodar jag, att den förmenta politiska klokheten, hvilken ju för öfrigt många gånger har spelat denna kammare ett spratt, bestämt majoriteten att taga den risk för försvaret, som förslaget antagande innebär; och vid sådant förhållande vore det ju lönlöst för mig att nu göra yrkande om afslag.

Jag skall därför begränsa mig till det uttalande, som jag nu gjort till protokollet.

Herr Forssman: Vid studerandet af denna fråga har jag kommit till den öfvertygelsen, att den föreliggande utredningen är otillfredsställande. Jag stöder detta mitt påstående därpå, att Kungl. Maj:t och reservanterna kunnat komma till så afsevärdt olika resultat i sina beräkningar af den föreslagna åtgärdens ekonomiska följder. Statsrådet Petrén yttrade visserligen i sitt anförande under lördagens debatt, att orsaken till reservanternas från Kungl. Maj:ts skiljaktiga resultat skulle vara att söka i, att reservanterna utgått från falska premisser. Jag behöfver därom icke tvista med herr statsrådet. Jag kan till och med ändra mitt uttalande därhän, att jag säger, att reservanternas och Kungl. Maj:ts motsatta premisser äro ett bevis på, att frågan icke är tillfredsställande utredd.

Med anledning af denna min uppfattning gick jag också att deltaga i Första kammarens behandling af detta ärende i lördags med den bestämda föresats att rösta mot den kungl. propositionen. Jag gjorde detta, oaktadt jag visste, att det i landet finnes en ganska stark opinion för denna af Kungl. Maj:t föreslagna afkortning af tjänstgöringstiden. Det är ju visserligen för en representant i Riksdagen lyckligt och önskvärdt, om han kan biträda en utbredd folkmening genom sina beslut, men det låter sig ju icke alltid göra. Ty ofta är opinionen mera stödd på subjektiva skäl, t. ex. en önskan att blifva befriad från en börda, än på kunskap om och hänsynstagande till hvad för staten är nyttigt och nödigt.

De utredningar, herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet i lördags lät utdela till kammarens ledamöter, hafva emellertid i viss grad omstämt mig och bibragt mig den mening, att den åsyftade åtgärden skulle kunna vidtagas utan alltför stor våda för vårt försvars effektivitet, i all synnerhet om i en snar framtid vederbörande myndigheter kunde berättigas att förfoga öfver de icke vapenföre värnpliktige, oberoende af inskrifningsområdenas gränser. Dessa utredningar hafva nämligen för mig tydligt ådagalagt, att den föreslagna inskränkningen i de värnpliktiges öfningstid, hvad beträffar *de yrkeskunnige, icke vapenföre*, är af så liten betydelse, att man helt och hållet kan frånse densamma.

Det har vidare framgått, att utgiftsminskningen för statsverket verkligen blir ganska betydlig och så betydlig, att med den besparing, som därigenom vinnes, kostnaden för möjligen behöflig civil ersättningsarbetskraft med all sannolikhet skall kunna bestridas, och att man sålunda som säker vinst alltid skall kunna räkna åtminstone den fördelen, att de icke vapenföre tidigare än förut återbördas åt näringslivet.

På dessa grunder, herr talman, kommer jag, om ock utan synnerlig entusiasm, att rösta för Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad lagutskottet i förevarande utlåtande nr 23 hemställt.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts vid sammanträdet början aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ersättning för kyrkotioden från Skaftö annexförsamling; och

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter tvätterskan Emilia Andrietta Lindberg från Sala.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående pension åt skriftrådet hos länsstyrelsen i Malmö Hilda Gustafva Ryberg.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelseriika, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning af stärkelse.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning af väckt motion om rätt för Riksdagens ledamöter att åtnjuta ersättning för resa under pågående riksdag till hemorten och åter m. m., samt

nr 6, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 41 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 6, angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet,

nr 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i gällande provinsialläkartaxa,

*Om ändring
i vissa delar
af värnplikts-
lagen.
(Forts.)*

nr 16, i anledning af väckt motion om afsättande af en del af de genom spannmålstullar inflytande penningmedlen till en fond för bestridande af statens kostnader för en blifvande allmän ålderdomsförsäkring, och

nr 17, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning i fråga om statsbidrag till byggnadsföreningar på landsbygden för åstadkommande af allmänna samlingslokaler;

bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning af väckt motion om rätt för fullmäktige i riksbanken att medgifva räntegodtgörelse för medel, inestående på depositionsräkning;

lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt för skogsägare till väg öfver annans mark för skogsprodukters framforslande, samt

nr 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och föreningar att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, lag om utsträckt tillämpning af lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lag om utsträckt tillämpning af lagen om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne den 25 juni 1909; äfvensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 26, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om upplåtelse af kronodomäner till småbruk.

Justerades tolf protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen medgaf kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammaren åtskildes kl. 3,45 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 15 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Justerades protokollet för den 8 i denna månad.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, nr 38, till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkten 59 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till arfvoden åt särskilda föredragande i ecklesiastikdepartementet.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 39, i anledning af väckt motion om åvägabringande af utredning och förslag i fråga om ägande- och dispositionsrätten till såväl allmän väg som förutvarande sådan väg; och

nr 40, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar af värnpliktslagen den 14 juni 1901.

Anmälades och bordlades:

jordbruksutskottets utlåtande nr 27, i anledning af väckt motion om rätt för hvarje svensk medborgare att i viss utsträckning afgiftsfritt idka strömmingsfiske medelst skötar inom Stockholms län; äfvensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 8, i fråga om en af herr Wavrinsky m. fl. väckt motion, nr 82, angående skrifvelse till Konungen i fråga om åtgärder för skapande af ett internationellt hjälpspråk.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 158, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning af herrar M. Bengtssons i Göteborg och E. Kristenssons motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående undersökning och förslag i fråga om användandet af öfverqualificerad arbetskraft vid tullverket, beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af nedannämnda, från Andra kammaren ankomna protokollsutdrag:

nr 153, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, angående herrar Bäckströms och Wikströms motion, nr 234, om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om underlättande af jordupplåtelser för egna hem å kronomark i Norrland, och

nr 162, med delgifning af samma kammares beslut öfver dess femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af möjlighet för municipalsamhällen att erhålla lån från vissa pensionsanstalter och kassor,

beslöt Första kammaren hänvisa dessa ärenden till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 13 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen konstitutionsutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden nr 6 och 15—17, bankoutskottets utlåtande nr 11, lagutskottets utlåtanden nr 25 och 26 äfvensom jordbruksutskottets utlåtande nr 26.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Berggren* från och med den 21 innevarande mars till och med den 10 nästkommande april.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag.

På hemställen af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,17 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
